

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. **1**

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ **2**

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ **3**

ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ **4**

ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵

Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν **5**

Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ·⁸

Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν **6**

βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομών⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ **7**

Σολομών⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ·¹¹ Ῥοβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· **8**

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ· **9**

Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν·¹⁶ Ἐζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν **10**

Μανασσή·¹⁷ Μανασσῆς¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁸ Ἀμών¹⁸ δὲ

¹ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ² γένεσις, εως, ή, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ῥούθ, ή, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹¹ Ῥοβοάμ, ό, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁴ Ἰωαθάμ, ό, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁶ Ἐζεκίας, Hezekiah. ¹⁷ Μανασσῆς, ό, Manasseh. ¹⁸ Ἀμών, ό, Amon.

ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹ Ἰωσίας¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν² καὶ τοὺς 11
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος.⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³ Βαβυλῶνος,⁴ Ἰεχονίας² ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ·⁵ Σαλαθιήλ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακεῖμ·⁶
Ἐλιακεῖμ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·⁷ Ἀζώρ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ· 14
Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ· 15
Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ· Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ματθάν·⁸ Ματθάν⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν 16
τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος
χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος,⁴ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος⁴ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.⁹

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹⁰ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης¹¹ γὰρ τῆς 18
μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν¹² ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὗρέθη
ἐν γαστρὶ¹³ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, 19
δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,¹⁴ ἐβουλήθη λάθρα

¹Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ²Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ³μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁴Βαβυλῶν, Babylon. ⁵Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁶Ἐλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ⁷Ἀζώρ, ὁ, Azor. ⁸Ματθάν, ὁ, Matthan. ⁹δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ¹⁰γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ¹¹μνηστεύω, ask in marriage. ¹²πρὶν, before, formerly. ¹³γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴παραδειγματίζω, expose, make an example of. ¹⁵λάθρα, secretly.

ἀπολύσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,¹ ἰδοὺ, ἄγγελος 20
κυρίου κατ' ὄναρ² ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ
φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ
γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ 21
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν
ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 22
τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος⁴ ἐν 23
γαστρὶ⁵ ἔξει καὶ τέξεται³ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουήλ,⁶ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,⁷ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. 24
Διεγερθεὶς⁸ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,⁹ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁰
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκεν³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹¹
καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹² τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις 2
Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι¹³ ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁴ παρεγένοντο
εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς³ βασιλεὺς τῶν 2
Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα¹⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁴ καὶ
ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 3
ἐταράχθη,¹⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ συναγαγὼν 4
πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹⁷ παρ'

¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ² ὄναρ, τό, dream. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ πρωτότοκος, first-born. ¹² Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹³ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask.

αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς 5
 Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ 6
 γῆ Ἰούδα,² οὐδαμῶς³ ἐλαχίστη⁴ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν⁵ Ἰούδα·² ἐκ σοῦ
 γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,⁶ ὅστις ποιμανεῖ⁷ τὸν λαόν μου τὸν
 Ἰσραήλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρα⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁹ ἠκρίβωσεν¹⁰ 7
 παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.¹¹ Καὶ πέμψας 8
 αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς¹² ἐξετάσατε¹³ περὶ
 τοῦ παιδίου· ἐπὶ¹⁴ δὲ εὑρητε, ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· 9
 καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,¹¹ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁵ προῆγεν¹⁶ αὐτούς, ἕως
 ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁷ οὗ¹⁸ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹¹ 10
 ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹⁹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, 11
 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες
 προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς²⁰ αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,²¹ χρυσὸν²² καὶ λίβανον²³ καὶ σμύρναν.²⁴ 12
 Καὶ χρηματισθέντες²⁵ κατ' ὄναρ²⁶ μὴ ἀνακάμψαι²⁷ πρὸς Ἡρώδην, δι'
 ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν²⁸ εἰς τὴν χώραν²⁹ αὐτῶν.

¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ³ οὐδαμῶς, by no means. ⁴ ἐλαχίστος, least, smallest. ⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁶ ἡγέομαι, lead, be chief. ⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁸ λάθρα, secretly. ⁹ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁰ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹¹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹² ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹³ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁴ ἐπὶ, when, as soon as. ¹⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ οὗ, where, when. ¹⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁰ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²² χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ²³ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ²⁴ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ²⁵ χρηματίζω, instruct, reveal. ²⁶ ὄναρ, τό, dream. ²⁷ ἀνακάμπτω, turn back, return. ²⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region.

Ἀναχωρησάντων¹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ² 13
 τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ, καὶ φεύγε³ εἰς Αἴγυπτον,⁴ καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοί:
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ 14
 ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ
 ἀνεχώρησεν¹ εἰς Αἴγυπτον,⁴ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς⁵ Ἡρώδου: 15
 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἐξ Αἰγύπτου⁴ ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι 16
 ἐνεπαίχθη⁶ ὑπὸ τῶν μάγων,⁷ ἐθυμώθη⁸ λίαν,⁹ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν
 πάντας τοὺς παῖδας¹¹ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ¹² καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹³
 αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς¹⁴ καὶ κατωτέρω,¹⁵ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν
 παρὰ τῶν μάγων.⁷ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἱερεμίου¹⁷ τοῦ 17
 προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹⁸ ἠκούσθη, θρῆνος¹⁹ καὶ 18
 κλαυθμὸς²⁰ καὶ ὀδυρμὸς²¹ πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
 καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος²² δὲ τοῦ 19
 Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν
 Αἰγύπτῳ,⁴ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα 20
 αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ: τεθνήκασιν²³ γὰρ οἱ ζητοῦντες
 τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος²⁴ 22

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ὄναρ, τό, dream. ³ φεύγω, flee, escape. ⁴ Αἴγυπτος, ου, ή, Egypt. ⁵ τελευτή, ης, ή, end, death. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ μάγος, ου, ό, magician, sorcerer. ⁸ θυμώω, provoke to anger. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ ἀναιρέω, take up, kill. ¹¹ παῖς, ό, male or female child, servant. ¹² Βηθλεὲμ, ή, Bethlehem. ¹³ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁴ διετής, two years old. ¹⁵ κάτω, down, below. ¹⁶ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁷ Ἱερεμίας, ου, ό, Jeremiah. ¹⁸ Ῥαμᾷ, ή, Rama. ¹⁹ θρῆνος, ου, ό, wailing, lamentation. ²⁰ κλαυθμός, ου, ό, weeping, lamentation. ²¹ ὀδυρμός, ου, ό, lamentation, mourning. ²² τελευτάω, die, end. ²³ θνήσκω, die, am dying. ²⁴ Ἀρχέλαος, ου, ό, Archelaus.

βασιλεύει¹ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντί² Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,
 ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεῖς³ δὲ κατ' ὄναρ,⁴ ἀνεχώρησεν⁵ εἰς
 τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην 23
 Ναζαρέτ:⁶ ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος⁷ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,⁸ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε: 2
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ ρηθεὶς ὑπὸ 3
 Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁰ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹¹ ποιεῖτε τὰς τρίβους¹² αὐτοῦ. 4
 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹³ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁴ καμήλου,¹⁵
 καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή¹⁹ αὐτοῦ
 ἦν ἀκρίδες²⁰ καὶ μέλι²¹ ἄγριον.²² Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν 5
 Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος²³ τοῦ
 Ἰορδάνου:²⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ²⁴ ὑπ' αὐτοῦ, 6
 ἐξομολογούμενοι²⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν 7
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων²⁶ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα²⁷ αὐτοῦ,
 εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα²⁸ ἐχιδνῶν,²⁹ τίς ὑπέδειξεν³⁰ ὑμῖν φυγεῖν³¹ ἀπὸ
 τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας:³² 8

¹ βασιλεύω, reign, rule. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁴ ὄναρ, τό, dream. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ εὐθύς, immediately, at once. ¹² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²⁰ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ²¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ²² ἄγριος, wild, savage. ²³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ²⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³¹ φεύγω, flee, escape. ³² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω
 γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹ πρὸς τὴν ρίζαν² τῶν δένδρων³ κεῖται·⁴ 10
 πᾶν οὖν δένδρον³ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται⁵ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·⁶ ὁ δὲ 11
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός⁷ μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
 ὑποδήματα⁸ βαστάσαι·⁹ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ 12
 τὸ πτύον¹⁰ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹¹ τὴν ἄλωνα¹² αὐτοῦ,
 καὶ συνάξει τὸν σῖτον¹³ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,¹⁴ τὸ δὲ ἄχυρον¹⁵
 κατακαύσει¹⁶ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁷

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹⁸ πρὸς 13
 τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁹ 14
 αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ
 πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι· οὕτως 15
 γὰρ πρέπει²⁰ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε
 ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 16
 ὕδατος· καὶ ἰδοῦ, ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα
 τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ²¹ περιστερὰν²² καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17
 Καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ

¹ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ² ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ³ δένδρον, ου, τό, tree. ⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁹ βαστάζω, bear, carry. ¹⁰ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ¹¹ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹² ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹³ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁵ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁶ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁷ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ διακώλυνω, prevent, obstinately prevent. ²⁰ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ²¹ ὡσεὶ, like, about. ²² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη² εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, **4**
 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας³ ἡμέρας **2**
 τεσσαράκοντα⁴ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,⁴ ὕστερον⁵ ἐπείνασεν.⁶ Καὶ **3**
 προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ
 λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ **4**
 ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι
 ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ **5**
 διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁷
 τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω:⁸ **6**
 γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ: καί,
 Ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσίν σε, μήποτε¹⁰ προσκόψῃς¹¹ πρὸς λίθον τὸν πόδα
 σοῦ. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹² **7**
 κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς **8**
 ὄρος ὑψηλὸν¹³ λίαν,¹⁴ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
 κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι **9**
 δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **10**
 Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου
 προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.¹⁵ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ **11**
 διάβολος: καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

¹εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²ἀνάγω, lead up, restore. ³νηστεύω, fast. ⁴τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁵ὕστερον, lastly, afterward. ⁶πεινάω, hunger, am hungry. ⁷πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁸κάτω, down, below. ⁹ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰μήποτε, never, lest perchance. ¹¹προσκόπτω, strike against, stumble. ¹²ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹³ὑψηλός, high, lofty. ¹⁴λίαν, greatly, very. ¹⁵λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹ εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν² τὴν Ναζαρέτ,³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ⁴ τὴν παραθαλασσίαν,⁵ ἐν ὁρίοις⁶ Ζαβουλὼν⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ·⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν⁷ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,⁸ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν 15
 τοῦ Ἰορδάνου,¹¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει 16
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ¹² καὶ σκιᾷ¹³ θανάτου,
 φῶς ἀνέτειλεν¹⁴ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικεν 17
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
 Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁵ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 βάλλοντας ἀμφίβληστρον¹⁶ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁷ 19
 Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹⁸ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεῖς¹⁷
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹⁹ ἠκολούθησαν αὐτῷ. 20
 Καὶ προβάς²⁰ ἐκεῖθεν,²¹ εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ζεβεδαίου²² καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ
 Ζεβεδαίου²² τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας²³ τὰ δίκτυα¹⁹ αὐτῶν:

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ σκιά, ας, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁶ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁷ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ²⁰ προβαίνω, go forward, advance. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ²³ καταρτίζω, mend, fit.

καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν 22
πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
θεραπεύων πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24
ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν⁵· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας, ποικίλαις⁷ νόσοις² καὶ βασάνοις⁸
συνεχομένους,⁹ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁰ καὶ σεληνιαζομένους,¹¹ καὶ
παραλυτικούς¹²· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ 25
ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹³ καὶ Ἱεροσολύμων
καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου.¹⁵

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2
ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3
οὐρανῶν.

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ ποικίλος, varied, manifold. ⁸ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες: ¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς: ² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν ³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες ⁴ καὶ διψῶντες ⁵ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται. ⁶

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες: ⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ⁸ 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ ⁹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ¹⁰ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν ¹¹ δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 10
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ¹² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11

πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ¹³ ἕνεκεν ¹¹ ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ 12

ἀγαλλιᾶσθε, ¹⁴ ὅτι ὁ μισθὸς ¹⁵ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ

ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῖς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ καθαρός, clean, pure. ¹⁰ εἰρηνοποιός, οὐ, ὁ, making peace, pacific. ¹¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹³ ψεύδομαι, lie. ¹⁴ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ¹⁵ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward.

Ἑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι 13
 ἀλισθησέται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁴ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
 καταπατεῖσθαι⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14
 οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁶ ἐπάνω⁷ ὅρους κειμένη:⁸ οὐδὲ καίουσιν⁹ 15
 λύχνον¹⁰ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹¹ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹²
 καὶ λάμπει¹³ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω¹³ τὸ φῶς ὑμῶν 16
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
 δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹⁴ ὅτι ἦλθον καταλῦσαι¹⁵ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: οὐκ 17
 ἦλθον καταλῦσαι¹⁵ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18
 παρέλθῃ¹⁶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα¹⁷ ἐν ᾧ μία κεραία¹⁸ οὐ μὴ παρέλθῃ
 ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν 19
 ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁹ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,
 ἐλάχιστος¹⁹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν
 ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν 20
 πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹² λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ νομίζω, suppose, think. ¹⁵ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁶ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁷ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁸ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ¹⁹ ἐλάχιστος, least, smallest.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,² 21
 ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁴ τῷ 22
 ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵ ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ
 αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁷ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁸
 ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ 23
 δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹¹ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹² ὅτι ὁ ἀδελφός
 σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν τοῦ 24
 θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὑπάγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹³ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ
 τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν¹⁰ σου. Ἵσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ 25
 σου ταχύ,¹⁶ ἕως ὅτου¹⁷ εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε¹⁸ σε παραδῷ ὁ
 ἀντίδικος¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁹ καὶ ὁ κριτής¹⁹ σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,²⁰ καὶ εἰς
 φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²¹ ἕως ἂν 26
 ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.²²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις·²³ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι²⁴ αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν²³ αὐτὴν
 ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει²⁵ σε, 29
 ἔξελε²⁶ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει²⁷ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν
 τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁹ Καὶ εἰ 30
 ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει²⁵ σε, ἔκκοψον²⁸ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μνησθῆναι, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὖνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²³ μοιχεύω, commit adultery. ²⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁶ ἐξαιρέω, take out, deliver. ²⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ²⁸ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

συμφέρει¹ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
 σώμα σου βληθῇ εἰς γέενναν.² Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31
 γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:³ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁴ λόγου πορνείας,⁵ ποιεῖ
 αὐτὴν μοιχᾶσθαι:⁶ καὶ ὅς ἐάν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁷ μοιχᾶται.⁶

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁸ Οὐκ ἐπιорκήσεις,⁹ 33
 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹⁰ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι¹¹ ὅλως:¹² μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε 35
 ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹³ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς
 Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν τῇ 36
 κεφαλῇ σου ὁμόσης,¹¹ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁴ λευκὴν¹⁵ ἢ
 μέλαιναν¹⁶ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ 37
 περισσὸν¹⁷ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹⁸ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹⁹ ἀντὶ¹⁸ 38
 ὀδόντος:¹⁹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι²⁰ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις 39
 σε ραπίσει²¹ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγώνα,²² στρέψον²³ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: 40
 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά²⁴ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ
 καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει²⁵ μίλιον²⁶ ἐν, ὑπάγε μετ' 41

¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁴ παρεκτός, except for, apart from. ⁵ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁶ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁹ ἐπιорκέω, swear falsely, make a false vow. ¹⁰ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹¹ ὁμνύω, swear, take an oath. ¹² ὅλως, altogether, completely. ¹³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ μέλας, black, ink. ¹⁷ περισσός, excessive, abundant. ¹⁸ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁹ ὀδός, ὁ, tooth. ²⁰ ἀντίστημι, resist, oppose. ²¹ ραπίζω, slap, strike. ²² σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ²³ στρέφω, turn, am converted. ²⁴ χιτῶν, ὦνος, ὁ, tunic, garment. ²⁵ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²⁶ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile.

αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ 42
δανείσασθαι¹ μὴ ἀποστραφῆς.²

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου, καὶ μισήσεις τὸν 43
ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 44
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁴ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων⁵ ὑμᾶς, καὶ
διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς 45
οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει⁶ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς,
καὶ βρέχει⁷ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.⁸ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν⁹ ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ τὸ αὐτὸ
ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν¹¹ 47
ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς 48
τέλειοι,¹² ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός¹² ἐστιν.

Προσέχετε¹³ τὴν ἐλεημοσύνην¹⁴ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι¹⁵ αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴγε,¹⁶ μισθὸν⁹ οὐκ ἔχετε
παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ καταράομαι, curse. ⁵ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ βρέχω, send rain, rain. ⁸ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹⁰ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² τέλειος, complete, perfect. ¹³ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁴ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹⁵ θεάομαι, look at, behold. ¹⁶ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε).

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,¹ μὴ σαλπίσῃς² ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ²
 ὑποκριταὶ³ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,⁴ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁵ τὸν
 μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,¹ μὴ γνώτω ἡ ³
 ἀριστερά⁷ σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἢ ἐλεημοσύνη¹ ἐν τῷ ⁴
 κρυπτῷ:⁸ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸ αὐτὸς ἀποδώσει
 σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁹

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,³ ὅτι φιλοῦσιν¹⁰ ἐν ταῖς ⁵
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹¹ τῶν πλατειῶν¹² ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις: ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἀπέχουσιν⁵ τὸν μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ⁶
 ταμιεῖόν¹³ σου, καὶ κλείσας¹⁴ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου
 τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:⁸ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸
 ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁹ Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,¹⁵ ⁷
 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί:¹⁶ δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹⁷ αὐτῶν
 εἰσακουσθήσονται.¹⁸ Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε¹⁹ αὐτοῖς: οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ⁸
 ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν ⁹
 προσεύχεσθε ὑμεῖς: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω²⁰ τὸ
 ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν ¹⁰

¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ² σαλπίζω, sound a trumpet. ³ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ⁷ ἀριστερός, left, on the left. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ φανερός, manifest, apparent. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹² πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹³ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁷ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁸ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁹ ὁμοίω, make like, liken. ²⁰ ἁγιάζω, make holy, consecrate.

οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹ δὸς ἡμῖν 11
 σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα² ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν 12
 τοῖς ὀφειλέταις³ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁴ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,⁵ 13
 ἀλλὰ ῥύσαι⁶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ
 δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς 14
 ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁷ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ οὐράνιος·⁸ ἔὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁷ 15
 αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα⁷ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,⁹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ¹⁰ σκυθρωποί·¹¹ 16
 ἀφανίζουσιν¹² γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς
 ἀνθρώποις νηστεύοντες·⁹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹³ τὸν μισθὸν
 αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων⁹ ἁλειψαί¹⁵ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ 17
 πρόσωπόν σου νίψαι,¹⁶ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,⁹ 18
 ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·¹⁷ καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν
 τῷ κρυπτῷ¹⁷ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹⁸ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁹ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς²⁰ καὶ βρώσις 19
 ἀφανίζει,¹² καὶ ὅπου κλέπται²² διορύσσουσιν²³ καὶ κλέπτουσιν·²⁴ 20
 θησαυρίζετε¹⁸ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁹ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὐτε σὴς²⁰ οὔτε

¹ ἐπιούσιος, for today, daily. ² ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ³ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁵ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ῥύομαι, rescue, save. ⁷ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁹ νηστεύω, fast. ¹⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹² ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁵ ἀλείφω, anoint. ¹⁶ νίπτω, wash. ¹⁷ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁸ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹⁹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²⁰ σὴς, σητός, ὁ, moth. ²¹ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ²² κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ²³ διορύσσω, break through, break in. ²⁴ κλέπτω, steal.

βρώσις¹ ἀφανίζει,² καὶ ὅπου κλέπται³ οὐ διορύσσουσιν⁴ οὐδὲ
 κλέπτουσιν.⁵ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21
 καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος⁷ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς⁸ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν⁹ ἔσται: ἐὰν δὲ 23
 ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁰ ἔσται. Εἰ
 οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;¹¹ Οὐδεὶς 24
 δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν:¹² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν
 ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹³ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.¹⁴
 Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν¹² καὶ μαμωνᾷ.¹⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 25
 μεριμνᾶτε¹⁶ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι
 ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε.¹⁷ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,¹⁸ καὶ τὸ
 σῶμα τοῦ ἐνδύματος;¹⁹ Ἐμβλέψατε²⁰ εἰς τὰ πετεινὰ²¹ τοῦ οὐρανοῦ, 26
 ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,²² οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,²³
 καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος²⁴ τρέφει²⁵ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον
 διαφέρετε²⁶ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹⁶ δύναται προσθεῖναι²⁷ 27
 ἐπὶ τὴν ἡλικίαν²⁸ αὐτοῦ πῆχυν²⁹ ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος¹⁹ τί 28
 μεριμνᾶτε;¹⁶ Καταμάθετε³⁰ τὰ κρίνα³¹ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:³² οὐ
 κοπιᾷ,³³ οὐδὲ νήθει:³⁴ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν³⁵ ἐν πάσῃ τῇ 29
 δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο³⁶ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον³⁷ τοῦ ἀγροῦ, 30

¹ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ² ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ³ κλέπτῃς, οὐ, ὁ, thief. ⁴ διορύσσω, break through, break in. ⁵ κλέπτω, steal.
⁶ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ⁸ ἀπλοῦς, simple, single. ⁹ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁰ σκοτεινός, dark,
 full of darkness. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² δουλεύω, serve, am a slave. ¹³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹⁴ καταφρονέω, think little of,
 despise. ¹⁵ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ¹⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁹
 ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ²² θερίζω, reap, gather. ²³ ἀποθήκη, ἡς, ἡ,
 storehouse, barn. ²⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ²⁶ διαφέρω, differ, carry through. ²⁷ προστίθῃμι, add, add to.
²⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ²⁹ πῆχυς, εἰς, ὁ, cubit. ³⁰ καταμανθάνω, observe (well), learn. ³¹ κρίνον, οὐ, τό, lily. ³² αὐξάνω, cause to grow,
 increase. ³³ κοπιᾷ, toil, labor. ³⁴ νήθω, spin. ³⁵ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ³⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ³⁷ χόρτος, οὐ, ὁ, grass, hay.

σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον¹ εἰς κλίβανον² βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,³ οὐ πολλῶ μάλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;⁴ Μὴ οὖν 31
 μεριμνήσητε,⁵ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ τί
 περιβαλώμεθα;⁶ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ;⁷ οἶδεν γὰρ ὁ 32
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁸ ὅτι χρῆζετε⁹ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ 33
 πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ
 ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹⁰ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε⁵ εἰς τὴν 34
 αὔριον:¹ ἡ γὰρ αὔριον¹ μεριμνήσει⁵ τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν¹¹ τῇ ἡμέρᾳ ἡ
 κακία¹² αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι¹³ κρίνετε, κριθήσεσθε: 7
 καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ¹⁴ μετρεῖτε,¹⁵ μετρηθήσεται¹⁵ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπετε τὸ 3
 κάρφος¹⁶ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ¹⁷
 ὀφθαλμῷ δοκὸν¹⁸ οὐ κατανοεῖς;¹⁹ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες 4
 ἐκβάλω τὸ κάρφος¹⁶ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς¹⁸ ἐν τῷ
 ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,²⁰ ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹⁸ ἐκ τοῦ 5
 ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις²¹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹⁶ ἐκ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

¹ αὔριον, tomorrow. ² κλίβανος, οὐ, ὁ, oven, furnace. ³ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁹ χρῆζω, need, have need of. ¹⁰ προστίθημι, add, add to. ¹¹ ἄρκετός, sufficient, enough. ¹² κακία, ας, ἡ, malice, evil. ¹³ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁴ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁵ μετρέω, measure, estimate. ¹⁶ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁷ σός, your, yours. ¹⁸ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁹ κατανοέω, observe, understand. ²⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²¹ διαβλέπω, see clearly, look intently.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας² ὑμῶν 6
 ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,³ μήποτε⁴ καταπατήσωσιν⁵ αὐτοὺς ἐν τοῖς
 ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες⁶ ῥήξωσιν⁷ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρησете· κρούετε,⁸ καὶ 7
 ἀνοιγέσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, 8
 καὶ τῷ κρούοντι⁸ ἀνοιγέσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν 9
 ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν 10
 ἰχθὺν¹⁰ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹¹ ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, 11
 οἴδατε δόματα¹² ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω¹³ μᾶλλον ὁ
 πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; 12
 Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ
 ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹⁴ πύλης·¹⁵ ὅτι πλατεῖα¹⁶ ἡ πύλη,¹⁵ καὶ 13
 εὐρύχωρος¹⁷ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁸ εἰς τὴν ἀπώλειαν,¹⁹ καὶ πολλοὶ εἰσιν
 οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί στενὴ¹⁴ ἡ πύλη,¹⁵ καὶ τεθλιμμένη²⁰ ἡ 14
 ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁸ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὕρισκοντες
 αὐτήν.

¹ κύων, ος, ὁ, dog. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁸ κρούω, knock, strike. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ὄφιν, εως, ὁ, snake, serpent. ¹² δῶμα, τος, τό, present, gift. ¹³ πόσος, how many? how great? ¹⁴ στενός, narrow. ¹⁵ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁶ πλατύς, broad, street. ¹⁷ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ²⁰ θλίβω, press, oppress.

Προσέχετε¹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,² οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς 15
 ἐν ἐνδύμασιν³ προβάτων, ἔσωθεν⁴ δέ εἰσιν λύκοι⁵ ἄρπαγες. Ἀπὸ τῶν 16
 καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι⁷ συλλέγουσιν⁸ ἀπὸ
 ἀκανθῶν⁹ σταφυλὴν,¹⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹¹ σύκα;¹² Οὕτως πᾶν δένδρον 17
 ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ σαπρὸν¹⁴ δένδρον¹³ καρποὺς
 πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον¹³ ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς 18
 ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον¹³ σαπρὸν¹⁴ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον 19
 μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁵ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε 20
 ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, 21
 Κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν: ἀλλ' ὁ
 ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν 22
 μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ¹⁷ ὀνόματι
 προεφητεύσαμεν,¹⁸ καὶ τῷ σῷ¹⁷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ
 σῷ¹⁷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω¹⁹ 23
 αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε²⁰ ἔγνων ὑμᾶς: ἀποχωρεῖτε²¹ ἀπ' ἐμοῦ οἱ
 ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.²² Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους 24
 τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω²³ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,²⁴ ὅστις
 ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:²⁵ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ 25
 καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ²⁷ καὶ ἔπνευσαν²⁸ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον²⁹ τῇ

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ³ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ⁶ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ ἀκανθα, ης, ή, thorn, thorn bush. ¹⁰ σταφυλή, ης, ή, grape, bunch of grapes. ¹¹ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ¹² σύκον, ου, τό, fig. ¹³ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁴ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁶ γέ, indeed, at least. ¹⁷ σός, your, yours. ¹⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁹ ὁμολογέω, confess, profess. ²⁰ οὐδέποτε, never. ²¹ ἀποχωρέω, go away, depart. ²² ἀνομία, ας, ή, lawlessness, iniquity. ²³ ὁμοίω, make like, liken. ²⁴ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁵ πέτρα, ας, ή, rock. ²⁶ βροχή, ης, ή, rain, heavy rain. ²⁷ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ²⁸ πνέω, blow. ²⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before.

οἰκία ἐκεῖνη, καὶ οὐκ ἔπενεν: τεθεμελίωτο¹ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.² Καὶ 26
 πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοῦς,
 ὁμοιωθήσεται³ ἀνδρὶ μωρῷ,⁴ ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ
 τὴν ἄμμον:⁵ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁶ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁷ καὶ 27
 ἔπνευσαν⁸ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν⁹ τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνη, καὶ ἔπενεν:
 καὶ ἦν ἡ πτώσις¹⁰ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
 ἐξεπλήσσοντο¹² οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ διδάσκων 29
 αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί: 8
 καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς¹³ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,
 δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας¹⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ 3
 Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ
 λέπρα.¹⁵ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς: ἀλλὰ ὑπάγε, 4
 σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον¹⁶ ὃ προσέταξεν¹⁷
 Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁸ αὐτοῖς.

¹ θεμελιόω, lay a foundation, found. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ ὁμοιόω, make like, liken. ⁴ μωρός, foolish, stupid. ⁵ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁶ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁷ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁸ πνέω, blow. ⁹ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹⁰ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹¹ συντελέω, complete, accomplish. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprosy. ¹⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁵ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁶ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁷ προστάσσω, command, order. ¹⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος² 5
 παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς³ μου βέβληται ἐν τῇ 6
 οἰκίᾳ παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵ βασανιζόμενος.⁶ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 7
 Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 8
 ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην⁷
 εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται⁸ ὁ παῖς³ μου. Καὶ γὰρ 9
 ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας·⁹
 καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ
 ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ 10
 Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹⁰ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 11
 πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν¹¹ καὶ δυσμῶν¹² ἔξουσιν,¹³ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁴
 μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ 12
 δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁵
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν ὀδόντων.¹⁸ Καὶ εἶπεν ὁ 13
 Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχη,² Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι.
 Καὶ ἰάθη⁸ ὁ παῖς³ αὐτοῦ ἐν τῇ ᾠρᾷ ἐκείνῃ.

¹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ ἰάομαι, heal. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ τοσοῦτος, so great, so much. ¹¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹³ ἔγω, have come, am present. ¹⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁶ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδούς, ὁ, tooth.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθεράν¹ αὐτοῦ 14
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,² καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
 ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·³ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας⁴ δὲ 16
 γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους⁵ πολλούς· καὶ
 ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας
 ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥῆθὲν διὰ Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας⁸ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους⁹
 ἐβάστασεν.¹⁰

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹¹ ἀπελθεῖν εἰς 18
 τὸ πέραν.¹² Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20
 ἀλώπεκες¹³ φωλεοὺς¹⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις·¹⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.¹⁷ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 21
 ἐπίτρεψόν¹⁸ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁹ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹⁹
 τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² πυρέσσω, suffer with a fever. ³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁸ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁴ φωλεός, οὐ, ὁ, den, hole. ¹⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁶ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁹ θάπτω, bury.

Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23

Καὶ ἰδού, σεισμὸς² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον 24

καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁵ Καὶ 25

προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον

ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;⁷ 26

Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο

γαλήνη⁸ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός⁹ 27

ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁰ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹¹ εἰς τὴν χώραν¹² τῶν Γεργεσηνῶν,¹³ 28

ὑπήντησαν¹⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁵ ἐκ τῶν μνημείων

ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹⁶ λίαν,¹⁷ ὥστε μὴ ἰσχύειν¹⁸ τινὰ παρελθεῖν¹⁹ διὰ

τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 29

υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι²⁰ ἡμᾶς; Ἦν δὲ 30

μακρὰν²¹ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη²² χοίρων²³ πολλῶν βοσκομένη.²⁴ Οἱ δὲ 31

δαίμονες²⁵ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,

ἐπίτρεψον²⁶ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην²² τῶν χοίρων.²³ Καὶ εἶπεν 32

αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην²² τῶν

χοίρων·²³ καὶ ἰδού, ὥρμησεν²⁷ πᾶσα ἡ ἀγέλη²² τῶν χοίρων²³ κατὰ τοῦ

κρημνοῦ²⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ 33

¹ ἐμβαίνω, embark. ² σεισμὸς, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ κύμα, τος, τό, wave. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ δειλός, cowardly, timid. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁹ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁰ ὑπακούω, obey, listen. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁷ λίαν, greatly, very. ¹⁸ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ βασανίζω, torment, torture. ²¹ μακρὰν, far away. ²² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ²⁸ κρημνός, οὐ, ὁ, steep bank, cliff.

βόσκοντες¹ ἔφυγον,² καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα,
καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.³ Καὶ ἰδού, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34
συνάντησιν⁴ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως
μεταβῇ⁵ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁶ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν⁸ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9
ἰδού, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν⁹ ἐπὶ κλίνης¹⁰ βεβλημένον: καὶ
ιδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,⁹ Θάρσει,¹¹
τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν 3
γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς 4
τὰς ἐνθυμήσεις¹² αὐτῶν εἶπεν, Ὅτι τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹³ πονηρὰ ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,¹⁴ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί 5
σοι αἱ ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγεραι καὶ περιπάτει; Ὅτι δὲ εἰδῆτε, ὅτι 6
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιεῖν ἁμαρτίας –
τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ⁹ – Ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην,¹⁰ καὶ
ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7
Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

¹ βόσκω, feed. ² φεύγω, flee, escape. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ⁹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹² ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹³ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν² εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ ⁹
 τελώνιον,³ Ματθαῖον⁴ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι⁶ ¹⁰
 καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί ¹¹
 μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ ¹²
 Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁸
 ἰατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε¹¹ τί ἐστίν, ¹³
 Ἐλεον¹² θέλω, καὶ οὐ θυσίαν:¹³ οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ
 ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹⁴

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς ¹⁴
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁵ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
 νηστεύουσιν;¹⁵ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ ¹⁵
 νυμφῶνος¹⁶ πενθεῖν,¹⁷ ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹⁸
 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹⁹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁸ καὶ τότε
 νηστεύσουσιν.¹⁵ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει²⁰ ἐπίβλημα²¹ ῥάκου²² ἀγνάφου ¹⁶
 ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:²⁴ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα²⁵ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,

¹παράγω, pass by, depart. ²ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁴Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁵ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ισχύω, be strong, able. ⁹ἰατρός, ου, ὁ, physician. ¹⁰κακῶς, badly, evilly. ¹¹μανθάνω, learn, ascertain. ¹²ἐλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹³θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁴μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁵νηστεύω, fast. ¹⁶νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁷πενθέω, mourn, lament. ¹⁸νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁹ἀπαίρω, take away, depart. ²⁰ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²¹ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ²²ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ²³ἄγναφος, new, unshrunk. ²⁴παλαιός, old, ancient. ²⁵πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

καὶ χειρόν¹ σχίσμα² γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον³ εἰς ἀσκοὺς⁴ 17
 παλαιούς·⁵ εἰ δὲ μήγε,⁶ ῥήγνυνται⁷ οἱ ἀσκοί,⁴ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,⁸
 καὶ οἱ ἀσκοὶ⁴ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον³ εἰς ἀσκοὺς⁴
 καινούς, καὶ ἀμφότεροι⁹ συντηροῦνται.¹⁰

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει 18
 αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·¹² ἀλλὰ ἐλθὼν
 ἐπίθες τὴν χειρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς 19
 ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, γυνή 20
 αἰμορροοῦσα¹³ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁴ ἥψατο τοῦ
 κρασπέδου¹⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον 21
 ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς 22
 καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,¹⁶ θύγατερ·¹¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
 Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 23
 οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς¹⁷ καὶ τὸν ὄχλον
 θορυβούμενον,¹⁸ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·¹⁹ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ 24
 κοράσιον,²⁰ ἀλλὰ καθεύδει.²¹ Καὶ κατεγέλων²² αὐτοῦ. Ὅτε δὲ 25
 ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη
 τὸ κοράσιον.²⁰ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη²³ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

¹χειρόν, worse. ²σχίσμα, τος, τό, tear, division. ³νέος, new, young. ⁴ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁵παλαιός, old, ancient. ⁶μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁷ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁸ἐκχέω, pour out, shed. ⁹ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁰συντηρέω, preserve, treasure. ¹¹θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹²τελευτάω, die, end. ¹³αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ¹⁴ὀπισθεν, behind, after. ¹⁵κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁷αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ¹⁸θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹⁹ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁰κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²¹καθεύδω, sleep. ²²καταγελάω, deride, ridicule. ²³φήμη, ης, ἡ, report, news.

Καὶ παράγοντι¹ ἐκεῖθεν² τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
 κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς 28
 τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
 Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29
 Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
 γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί: καὶ 30
 ἐνεβριμήσατο³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁράτε μηδεὶς γινωσκέτω. 31
 Οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν⁴ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁵ 32
 δαιμονιζόμενον.⁶ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός: 33
 καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁷ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
 Ἰσραὴλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁸ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,⁹ διδάσκων ἐν 35
 ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
 καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον¹⁰ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹¹ ἐν τῷ λαῷ. 36
 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹² περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν
 ἐσκυλμένοι¹³ καὶ ἐρριμμένοι¹⁴ ὥσει¹⁵ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹⁶ 37
 Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹⁷ πολὺς, οἱ δὲ

¹ παράγω, pass by, depart. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁴ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁷ οὐδέποτε, never. ⁸ περιάγω, lead around, go about. ⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁴ ρίπτω, throw, cast. ¹⁵ ὥσει, like, about. ¹⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁷ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping.

ἐργάται¹ ὀλίγοι· δεήθητε² οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,³ ὅπως 38
ἐκβάλῃ ἐργάτας¹ εἰς τὸν θερισμὸν³ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς 10
ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ
θεραπεύειν πᾶσαν νόσον⁴ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁵

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ 2
λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ
Ζεβεδαίου,⁷ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ 3
Βαρθολομαῖος:⁸ Θωμᾶς,⁹ καὶ Ματθαῖος¹⁰ ὁ τελώνης:¹¹ Ἰάκωβος ὁ τοῦ
Ἀλφαίου,¹² καὶ Λεββαῖος¹³ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹⁴ Σίμων ὁ 4
Κανανίτης,¹⁵ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹⁶ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγέλλας αὐτοῖς, λέγων, 5
Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁷ μὴ
εἰσέλθῃτε: πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα 6
οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἥγγικεν ἡ 7
βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροῦς¹⁸ 8
καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν¹⁹ ἐλάβετε, δωρεὰν¹⁹ δότε. 9
Μὴ κτήσησθε²⁰ χρυσόν,²¹ μηδὲ ἄργυρον,²² μηδὲ χαλκὸν²³ εἰς τὰς

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² δέομαι, ask, request. ³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁵ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹² Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹³ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbaeus. ¹⁴ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁵ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁷ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁸ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁹ δωρεάν, without cost, without cause. ²⁰ κτάομαι, acquire, win. ²¹ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ²² ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ²³ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze.

ζώνας¹ ὑμῶν, μὴ πήραν² εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,³ μηδὲ 10
 ὑποδήματα,⁴ μηδὲ ῥάβδους·⁵ ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁶ τῆς τροφῆς⁷ αὐτοῦ
 ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην⁸ εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁹ τίς ἐν αὐτῇ 11
 ἄξιός ἐστιν· κάκει¹⁰ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν 12
 οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ 13
 εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς
 ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους 14
 ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε¹¹ τὸν
 κονιορτὸν¹² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹³ ἔσται 15
 γῇ Σοδόμων¹⁴ καὶ Γομόρρων¹⁵ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹⁶ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹⁷ ὡς οἱ ὄφεις,¹⁸ καὶ ἀκέραιοι¹⁹ ὡς αἱ περιστεραί.²⁰ Προσέχετε 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,²² καὶ
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν²³ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας²⁴ 18
 δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν²⁵ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²⁶ αὐτοῖς καὶ
 τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²⁷ πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ
 λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 21

¹ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁵ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁶ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁰κάκει, and there. ¹¹ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹²κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹³ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁴Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁶λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁷φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁸ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ἀκέραιος, unmixed, pure. ²⁰περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ²¹προσέχω, take head of, attend to. ²²συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ²³μαστιγώω, whip, lash. ²⁴ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁵ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁶μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²⁷μεριμνάω, be anxious, distracted.

πατήρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ
θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ 22
ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ 23
διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ
λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
αὐτοῦ. Ἄρκετόν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ 25
ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸ Βεελζεβούλ⁹
ἐκάλεσαν, πόσῳ¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; Μὴ οὖν 26
φοβηθῆτε αὐτούς: οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὃ οὐκ
ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν 27
ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἴπατε ἐν τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁶ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ 28
σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ
μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν
געέννῃ.¹⁷ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁸ ἀσσαρίου¹⁹ πωλεῖται;²⁰ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν 29
οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ²¹ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ 30
τρίχες²² τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι²³ εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: 31

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹⁹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἄνευ, without (gen). ²² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³ ἀριθμέω, number, count.

πολλῶν στρουθίων¹ διαφέρετε² ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει³ ἐν 32
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω³ καὶ ἐν αὐτῷ
 ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται³ 33
 με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐμπροσθεν
 τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε⁴ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34
 εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁵ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁶ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα⁷ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην⁸
 κατὰ τῆς πενθεράς⁹ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁰ 36
 αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹¹ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· 37
 καὶ ὁ φιλῶν¹¹ υἱὸν ἢ θυγατέρα⁷ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁς 38
 οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
 ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ 39
 ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹³ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
 μισθὸν¹⁴ προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
 δικαίου μισθὸν¹⁴ δικαίου λήψεται. Καὶ ὁς ἐὰν ποτίσῃ¹⁵ ἓνα τῶν 42
 μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ¹⁶ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν

¹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ² διαφέρω, differ, carry through. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁶ διχάζω, divide in two, set at variance. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁹ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ¹⁰ οἰκειακός, one of a family. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁴ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁶ ψυχρός, cold, cold hearted.

λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς διατάσων³ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη⁴ ἐκεῖθεν⁵ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁶ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, **2**

πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ **3**

ἕτερον προσδοκῶμεν;⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, **4**

Πορευθέντες ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ **5**

ἀναβλέπουσιν,⁸ καὶ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ καθαρίζονται, καὶ

κωφοὶ¹¹ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: **6**

καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ¹² ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ **7**

πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί

ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;¹³ Κάλαμον¹⁴ ὑπὸ ἀνέμου

σαλευόμενον;¹⁵ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹⁶ **8**

ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁷ Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακά¹⁶ φοροῦντες¹⁸ ἐν τοῖς

οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁹ εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; **9**

Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον²⁰ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ **10**

οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ

προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει²¹ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. **11**

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² τελέω, finish, fulfill. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁷ προσδοκῶ, wait for, look for. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ σαλεύω, shake, excite. ¹⁶ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁸ φορέω, wear, bear. ¹⁹ βασιλείος, kingly, royal. ²⁰ περισσός, excessive, abundant. ²¹ κατασκευάζω, prepare, build.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹ γυναικῶν μείζων
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·² ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ 12
 βαπτιστοῦ² ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,³ καὶ βιασταὶ⁴
 ἀρπάζουσιν⁵ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13
 Ἰωάννου προεφήτευσαν·⁶ καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας⁷ 14
 ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω⁸ 15
 τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁹ καθημένοις,
 καὶ προσφωνοῦσιν¹⁰ τοῖς ἐταίροις¹¹ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν 17
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹³ ἐθρηνήσαμεν¹⁴ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹⁵
 Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, 18
 Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ 19
 λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁶ καὶ οἰνοπότης,¹⁷ τελωνῶν¹⁸ φίλος¹⁹
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ὀνειδίζεῖν²⁰ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται 20
 δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,²¹ οὐαὶ σοι, 21
 Βηθσαιῶν,²² ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ²³ καὶ Σιδῶνι²⁴ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι²⁵ ἂν ἐν σάκκῳ²⁶ καὶ σποδῶ²⁷ μετενόησαν. 22
 Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ²³ καὶ Σιδῶνι²⁴ ἀνεκτότερον²⁸ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ

¹ γεννητός, born, begotten. ² βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ³ βιάζω, use force, violence. ⁴ βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁵ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁸ ὁμοιώω, make like, liken. ⁹ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ προσφωνέω, call to, summon. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁵ κόπτω, strike, smite. ¹⁶ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁷ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ²⁰ ὀνειδίζω, reproach, revile. ²¹ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ²² Βηθσαιῶν, ἡ, Bethsaida. ²³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²⁴ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ²⁵ πάλαι, long ago, of old. ²⁶ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ²⁷ σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ²⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable.

κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοῦμ,¹ ἢ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα, 23
 ἕως Ἄδου³ καταβιβασθήσῃ·⁴ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις⁵ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι⁶ τῆς σήμερον. Πλὴν 24
 λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων⁵ ἀνεκτότερον⁷ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
 σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁸ σοι, 25
 πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ
 σοφῶν¹⁰ καὶ συνετῶν,¹¹ καὶ ἀπεκάλυψας¹² αὐτὰ νηπίοις.¹³ Ναί, ὁ 26
 πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹⁴ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι 27
 παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ
 ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν
 βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.¹² Δεῦτε¹⁵ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες 28
 καὶ πεφορτισμένοι,¹⁷ καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹⁸ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁹ μου 29
 ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε²⁰ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός²¹ εἰμι καὶ ταπεινός²² τῇ
 καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν²³ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός¹⁹ 30
 μου χρηστός,²⁴ καὶ τὸ φορτίον²⁵ μου ἑλαφρόν²⁶ ἐστίν.

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁴ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹³ νήπιος, infant, child. ¹⁴ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁵ δεῦτε, come!. ¹⁶ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁷ φορτίζω, load, burden. ¹⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁹ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ²⁰ μαθηθάνω, learn, ascertain. ²¹ πραῦς, gentle, mild. ²² ταπεινός, humble, downcast. ²³ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ²⁴ χρηστός, good, kind. ²⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ²⁶ ἑλαφρός, light, easy to bear.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν **12**

σπορίμων·¹ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,² καὶ ἤρξαντο τίλλειν³

στάχυν⁴ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδού, οἱ **2**

μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν **3**

αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν² αὐτὸς καὶ οἱ

μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους **4**

τῆς προθέσεως⁵ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξδὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ'

αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι **5**

τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁶ καὶ

ἀναίτιοί⁷ εἰσιν; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε. Εἰ δὲ **6**

ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἡλεον⁸ θέλω καὶ οὐ θυσίαν,⁹ οὐκ ἂν

κατεδικάσατε¹⁰ τοὺς ἀναιτίους.⁷ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ **8**

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς¹¹ ἐκεῖθεν¹² ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, **9**

ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:¹³ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,

λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴

αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἔξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει **11**

πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ¹⁵ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,¹⁶

οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹⁷ οὖν διαφέρει¹⁸ ἄνθρωπος **12**

¹ σπόριμος, grain field, sown. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁶ βεβηλώω, profane, desecrate. ⁷ ἀναιτίος, innocent, guiltless. ⁸ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ⁹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁵ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁶ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ διαφέρω, differ, carry through.

προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει 13
 τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον¹ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ
 ἀποκατεστάθη² ὑγιής³ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον⁴ 14
 ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ 15
 Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν⁵ ἐκεῖθεν⁶ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
 πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα 16
 μὴ φανερόν⁷ αὐτὸν ποιήσωσιν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁸ 17
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ παῖς⁹ μου ὃν ἠρέτισα:¹⁰ ὁ ἀγαπητός 18
 μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹¹ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν,
 καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹² οὐδὲ κραυγάσει:¹³ 19
 οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁴ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον¹⁵ 20
 συντετριμμένον¹⁶ οὐ κατεάξει,¹⁷ καὶ λίνον¹⁸ τυφόμενον¹⁹ οὐ σβέσει:²⁰
 ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²¹ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη 21
 ἔλπιουσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,²² τυφλὸς καὶ κωφός:²³ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν²³ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο²⁴ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁵ οὗτός 23
 ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ²⁶ ἄρχοντι τῶν

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ φανερός, manifest, apparent. ⁸ Ἡσαΐας, συ, ὁ, Isaiah. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ αἵρετίζω, choose. ¹¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹² ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹³ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁴ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁵ κάλαμος, συ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁶ συντριβίω, break in pieces, crush. ¹⁷ κατάγνυμι, break in pieces. ¹⁸ λίνον, συ, τό, lamp-wick, linen garment. ¹⁹ τύφω, raise smoke. ²⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ²¹ νίκος, συς, τό, victory. ²² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²³ κωφός, deaf, dumb. ²⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁶ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul.

δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα² καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται·³ καὶ πᾶσα πόλις
 ἢ οἰκία μερισθεῖσα² καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς 26
 τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη·² πῶς οὖν σταθήσεται ἡ
 βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁴ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ 27
 υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσσονται κριταί.
 Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁶ ἐφ' 28
 ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν 29
 οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ⁷ καὶ τὰ σκεύη⁸ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁹ ἐὰν μὴ πρῶτον
 δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν;⁷ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁹ Ὁ μὴ ὢν 30
 μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁰ 31
 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹¹ ἀφεθήσεται
 τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία¹¹ οὐκ ἀφεθήσεται
 τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, 32
 ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ
 ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ 33
 ποιήσατε τὸ δένδρον¹² καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ
 ποιήσατε τὸ δένδρον¹² σαπρόν,¹³ καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·¹³ ἐκ
 γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον¹² γινώσκεται. Γεννήματα¹⁴ ἐχιδνῶν,¹⁵ πῶς 34
 δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁶

¹ ἐνθυμήσεις, εως, ἡ, deliberation, thought. ² μερίζω, divide, part. ³ ἐρημόω, destroy, strip. ⁴ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁰ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹² δένδρον, ου, τό, tree. ¹³ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁵ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁶ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance.

τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ 35
 θησαυροῦ¹ ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
 θησαυροῦ¹ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,² ὃ 36
 ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν 37
 λόγων σου καταδικασθήσῃ.³

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁴ σημεῖον ἐπιζητεῖ·⁵ καὶ σημεῖον
 οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁶ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ 40
 γὰρ ἦν Ἰωνᾶς⁶ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁷ τοῦ κήτους⁸ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
 νύκτας, οὕτως⁹ ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς
 ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται¹⁰ ἀναστήσονται ἐν τῇ 41
 κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹¹ αὐτήν· ὅτι
 μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹² Ἰωνᾶ,⁶ καὶ ἰδού, πλεῖον Ἰωνᾶ⁶ ὧδε. 42
 Βασίλισσα¹³ νότου¹⁴ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινεῖ¹¹ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁵ τῆς γῆς ἀκούσαι
 τὴν σοφίαν Σολομῶνος·¹⁶ καὶ ἰδού, πλεῖον Σολομῶνος¹⁶ ὧδε. Ὅταν 43
 δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’
 ἀνύδρων¹⁷ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁸ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, 44

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² ἀργός, inactive, idle. ³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁴ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁶ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁹ οὕτως, thus, so. ¹⁰ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹¹ κατακρίνω, condemn. ¹² κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹³ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁴ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁵ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁶ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁷ ἄνυδρος, waterless, dry. ¹⁸ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest.

Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
 σχολάζοντα,² σεσαρωμένον³ καὶ κεκοσμημένον.⁴ Τότε πορεύεται καὶ 45
 παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁵ τῶν πρώτων. Οὕτως⁶ ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 46
 αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, 47
 Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι
 λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ 48
 μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας⁷ τὴν χεῖρα αὐτοῦ 49
 ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
 Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, 50
 αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ⁸ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ 13
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε 2
 αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα⁹ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν
 αἰγιαλὸν¹⁰ εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, 3
 λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν 4

¹ ὅθεν, from where, from which. ² σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ³ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ χείρων, worse. ⁶ οὕτως, thus, so. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach.

αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ¹ καὶ
κατέφαγεν² αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,³ ὅπου οὐκ εἶχεν 5
γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁴ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁵ γῆς· 6
ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁶ ἐκαυματίσθη,⁷ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁸
ἐξηράνθη.⁹ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,¹⁰ καὶ ἀνέβησαν αἱ 7
ἀκανθαι¹⁰ καὶ ἀπέπνιξαν¹¹ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 8
καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹² ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹³ ὃ δὲ
τριάκοντα.¹⁴ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς 10
αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ 11
μυστήρια¹⁵ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. 12
Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ
ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς 13
αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ
ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιούσιν.¹⁶ Καὶ ἀναπληροῦται¹⁷ αὐτοῖς ἡ 14
προφητεία¹⁸ Ἡσαΐου,¹⁹ ἣ λέγουσα, Ἀκοῇ²⁰ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
συνῆτε·¹⁶ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. Ἐπαχύνθη²¹ γὰρ ἡ 15
καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως²² ἤκουσαν, καὶ τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·²³ μήποτε²⁴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ

¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁵ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ καυματίζω, burn up, scorch. ⁸ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹⁶ συνίημι, understand, consider. ¹⁷ ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ¹⁸ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ ἀκοή, ης, ἡ, hearing, report. ²¹ παχύνω, fatten. ²² βαρέως, with difficulty, heavily. ²³ καμμύω, close (the eyes), close. ²⁴ μήποτε, never, lest perchance.

τοῖς ὡσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν,¹ καὶ ἐπιστρέψωσιν,
καὶ ἰάσονται² αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: 16
καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ 17
προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν³ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον:
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν 18
παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάζει⁴ τὸ
ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν
σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁵ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον 20
ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν⁶ ἐν 21
ἐαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός⁷ ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁸
διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁹ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁰ σπαρεῖς, 22
οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹¹ τοῦ αἰῶνος τούτου
καὶ ἡ ἀπάτη¹² τοῦ πλούτου¹³ συμπνίγει¹⁴ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁵
γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 23
λόγον ἀκούων καὶ συνιών: ¹ ὃς δὴ¹⁶ καρποφορεῖ,¹⁷ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν
ἐκατόν,¹⁸ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁹ ὁ δὲ τριάκοντα.²⁰

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἰάομαι, heal. ³ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁵ πετρώδης, rocky, stony. ⁶ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁷ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁸ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹² ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹³ πλοῦτος, οὗ, ὁ, wealth, riches. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁵ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁶ δὴ, also, indeed. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ ἐκατόν, hundred, 100. ¹⁹ ἐξήκοντα, sixty, 60. ²⁰ τριάκοντα, thirty, 30.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη² ἡ βασιλεία 24
 τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: 25
 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν³ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ
 ἔσπειρεν ζιζάνια⁴ ἀνὰ⁵ μέσον τοῦ σίτου,⁶ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ 26
 ἐβλάστησεν⁷ ὁ χόρτος⁸ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ
 ζιζάνια.⁴ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου⁹ εἶπον αὐτῷ, 27
 Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ¹⁰ ἀγρῷ; Πόθεν¹¹ οὖν
 ἔχει ζιζάνια;⁴ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ 28
 δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν¹² αὐτά; Ὁ 29
 δὲ ἔφη, Οὐ: μήποτε,¹³ συλλέγοντες¹² τὰ ζιζάνια,⁴ ἐκριζώσητε¹⁴ ἅμα¹⁵
 αὐτοῖς τὸν σῖτον.⁶ Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹⁶ ἀμφοτέρα¹⁷ μέχρι¹⁸ τοῦ 30
 θερισμοῦ:¹⁹ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁹ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,²⁰
 Συλλέξατε¹² πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁴ καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας²¹ πρὸς
 τὸ κατακαῦσαι²² αὐτά: τὸν δὲ σῖτον⁶ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²³
 μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31
 τῶν οὐρανῶν κόκκῳ²⁴ σινάπεως,²⁵ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν
 τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: 32
 ὅταν δὲ αὐξηθῇ,²⁶ μεῖζον τῶν λαχάνων²⁷ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,²⁸

¹ παρατίθημι, set before, entrust. ² ὁμοιώνω, make like, liken. ³ καθεύδω, sleep. ⁴ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁵ ἀνά, upwards, upon. ⁶ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁷ βλαστάνω, sprout, produce. ⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² συλλέγω, collect, gather. ¹³ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁴ ἐκριζώω, uproot, root out. ¹⁵ ἅμα, at the same time. ¹⁶ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁷ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁸ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁹ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ²⁰ θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ²¹ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ²² κατακαίω, burn up, consume entirely. ²³ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ²⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁵ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁶ αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁷ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ²⁸ δένδρον, ου, τό, tree.

ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ¹ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν² ἐν τοῖς
κλάδοις³ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
οὐρανῶν ζύμη,⁴ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν⁵ εἰς ἀλεύρου⁶ σάτα⁷ τρία,
ἕως οὗ ἐζυμώθη⁸ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34
παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35
προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
ἐρεῦξομαι⁹ κεκρυμμένα⁵ ἀπὸ καταβολῆς¹⁰ κόσμου.

Τότε ἀφίεις τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον 36
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον¹¹ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
τῶν ζιζανίων¹² τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων 37
τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ 38
κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ
ζιζάνια¹² εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ 39
διάβολος: ὁ δὲ θερισμὸς¹³ συντέλεια¹⁴ τοῦ αἰῶνος ἐστὶν: οἱ δὲ
θερισταὶ¹⁵ ἄγγελοι εἰσιν. Ὡς περ οὖν συλλέγεται¹⁶ τὰ ζιζάνια¹² καὶ 40
πυρὶ καίεται,¹⁷ οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹⁴ τοῦ αἰῶνος τούτου. 41

¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ² κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ³ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ⁴ ζύμη, ης, ή, leaven, ferment. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁷ σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ⁸ ζυμώω, leaven, ferment. ⁹ ἐρεῦγομαι, utter, proclaim. ¹⁰ καταβολή, ης, ή, foundation, depositing. ¹¹ φράζω, explain, interpret. ¹² ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹³ θερισμός, οὔ, ό, harvest, reaping. ¹⁴ συντέλεια, ας, ή, completion, end. ¹⁵ θεριστής, οὔ, ό, reaper, harvester. ¹⁶ συλλέγω, collect, gather. ¹⁷ καίω, burn, ignite.

Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ
 συλλέξουσιν¹ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα² καὶ τοὺς
 ποιῶντας τὴν ἀνομίαν,³ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον⁴ τοῦ 42
 πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁵ καὶ ὁ βρυγμὸς⁶ τῶν ὀδόντων.⁷ Τότε οἱ 43
 δίκαιοι ἐκλάμπουσιν⁸ ὥς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.
 Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκούετω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ⁹ κεκρυμμένῳ¹⁰ ἐν 44
 τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:¹⁰ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
 ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹¹ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ¹² 45
 ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·¹³ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον¹⁴ μαργαρίτην, 46
 ἀπελθὼν πέπρακεν¹⁵ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ¹⁶ βληθείσῃ εἰς τὴν 47
 θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους¹⁷ συναγαγούσῃ· ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
 ἀναβιβάσαντες¹⁸ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,¹⁹ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν¹ τὰ
 καλὰ εἰς ἀγγεῖα,²⁰ τὰ δὲ σαπρὰ²¹ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως²² ἔσται ἐν τῇ 49
 συντελείᾳ²³ τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν²⁴
 τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν 50

¹ συλλέγω, collect, gather. ² σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ³ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁴ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ⁵ κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ⁶ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁷ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁸ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ⁹ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁰ κρύπτω, conceal, hide. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ¹³ μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ¹⁴ πολύτιμος, very precious, costly. ¹⁵ πιπράσκω, sell. ¹⁶ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ¹⁷ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁸ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ¹⁹ αἰγιαλός, οῦ, ὁ, seashore, beach. ²⁰ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ²¹ σαπρός, rotten, worthless. ²² οὕτως, thus, so. ²³ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ²⁴ ἀφορίζω, separate, set apart.

κάμινον¹ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν
ὀδόντων.⁴

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε⁵ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51
κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς⁶ 52
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁷
ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ⁸ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.⁹

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹⁰ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην¹¹ 53
ἐκεῖθεν:¹² καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα¹³ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54
συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι¹⁴ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν¹⁵
τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος 55
υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
Ἰάκωβος καὶ Ἰωσὴς¹⁷ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ¹⁸ αὐτοῦ 56
οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν¹⁵ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57
ἐσκανδαλίζοντο¹⁹ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν
προφήτης ἄτιμος,²⁰ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹³ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν²¹ αὐτῶν. 58

¹ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ² κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδός, ὁ, tooth. ⁵ συνήμι, understand, consider. ⁶ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁷ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁸ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁹ παλαιός, old, ancient. ¹⁰ τελέω, finish, fulfill. ¹¹ μεταίρω, go away, depart. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁵ πόθεν, from where? whence. ¹⁶ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹⁷ Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Josès. ¹⁸ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁰ ἄτιμος, without honor, dishonored. ²¹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹ τὴν ἀκοήν² Ἰησοῦ, **14**
καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν³ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁴
αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁵
ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν καὶ **3**
ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα⁶ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν **4**
αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὥς **5**
προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ⁷ δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, **6**
ὠρχήσατο⁸ ἡ θυγάτηρ⁹ τῆς Ἡρωδιάδος⁶ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρρεσεν¹⁰ τῷ
Ἡρώδῃ: ὅθεν¹¹ μεθ' ὅρκου¹² ὡμολόγησεν¹³ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν **7**
αἰτήσεται. Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα¹⁴ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, **8**
φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι¹⁵ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁴ Καὶ **9**
ἐλπηθή¹⁶ ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους¹² καὶ τοὺς συνανακειμένους
ἐκέλευσεν¹⁸ δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν¹⁹ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ **10**
φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁵ καὶ ἐδόθη τῷ **11**
κορασίῳ:²⁰ καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ **12**
μαθηταὶ αὐτοῦ ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν²¹ αὐτό: καὶ ἐλθόντες
ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

¹ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ ἐνεργέω, work, effect. ⁶ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁷ γενέσια, ων, τό, birthday celebration. ⁸ ὀρχέομαι, dance. ⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁵ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹⁶ λυπέω, grieve, pain. ¹⁷ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁸ κελεύω, order, command. ¹⁹ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁰ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²¹ θάπτω, bury.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹ ἐκεῖθεν² ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον 13
κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ³ ἀπὸ
τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ 14
ἐσπλαγχνίσθη⁴ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους⁵ αὐτῶν. 15
Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες,
Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν·⁷ ἀπόλυσον τοὺς
ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας⁸ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
βρώματα.⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρειάν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· 16
δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ 17
μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.¹⁰ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. 18
Καὶ κελεύσας¹¹ τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι¹² ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹³ 19
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹⁰ ἀναβλέψας¹⁴ εἰς τὸν
οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁵ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹⁶ 20
καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹⁷ δώδεκα κοφίνους¹⁸
πλήρεις.¹⁹ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ²⁰ πεντακισχίλιοι,²¹ χωρὶς 21
γυναικῶν καὶ παιδίων.

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ πεζῇ, by land, on foot. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ ἀρρωστος, sick, ill. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁴ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁵ κλάω, break. ¹⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁹ πλήρης, full. ²⁰ ὡσεὶ, like, about. ²¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι² εἰς τὸ πλοῖον, 22
καὶ προάγειν³ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁴ ἕως οὗ ἀπολύσει τοὺς ὄχλους. Καὶ 23
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι:
ὁψίας⁵ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον⁶ ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος⁸ ὁ
ἄνεμος. Τετάρτῃ⁹ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ 25
Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ 26
ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹⁰ λέγοντες ὅτι
Φάντασμα¹¹ ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν 27
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·¹² ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. 28
Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν¹³ με
πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ 29
πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν
Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν¹⁴ ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος 30
καταποντίζεσθαι¹⁵ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ ὁ 31
Ἰησοῦς ἐκτείνας¹⁶ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο¹⁷ αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
Ὁλιγόπιστε,¹⁸ εἰς τί ἐδίστασας;¹⁹ Καὶ ἐμβάντων² αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, 32
ἐκόπασεν²⁰ ὁ ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες προσεκύνησαν 33
αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς²¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαίνω, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ ὄψιος, late. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ κύμα, τος, τό, wave. ⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁹ τέταρτος, fourth. ¹⁰ ταρασσώ, trouble, agitate. ¹¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹² θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹³ κελεύω, order, command. ¹⁴ ισχυρός, strong, mighty. ¹⁵ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁹ διστάζω, doubt, waver. ²⁰ κοπάζω, stop, abate. ²¹ ἀληθῶς, truly, really.

Καὶ διαπεράσαντες¹ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.² Καὶ ἐπιγινόντες 34
αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν
περίχωρον³ ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντα τοὺς κακῶς⁴
ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου⁵ 36
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.⁶

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ 15
Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν⁷ τὴν 2
παράδοσιν⁸ τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται⁹ τὰς χεῖρας αὐτῶν,
ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς 3
παραβαίνετε⁷ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁸ ὑμῶν; Ὁ γὰρ 4
θεὸς ἐνετείλατο,¹⁰ λέγων, Τίμα¹¹ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ
κακολογῶν¹² πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹³ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 5
Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Δῶρον,¹⁴ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,¹⁵
καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ¹¹ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ 6
ἡκυρώσατε¹⁶ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν⁸ ὑμῶν· 7
ὑποκριταί,¹⁷ καλῶς προεφήτευσεν¹⁸ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹⁹ λέγων, 8
Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσιν²⁰ με
τιμᾷ,¹¹ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω²¹ ἀπέχει²² ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην²³ δὲ 9
σέβονται²⁴ με, διδάσκοντες διδασκαλίᾳς²⁵ ἐντάλματα²⁶ ἀνθρώπων. 10

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁴ κακῶς, badly, evilly. ⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁶ διασώζω, save, bring safely to. ⁷ παραβαίνω, go aside, transgress. ⁸ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁹ νίπτω, wash. ¹⁰ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price. ¹² κακολογέω, speak evil of, revile. ¹³ τελευτάω, die, end. ¹⁴ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁵ ὠφελέω, profit, help. ¹⁶ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹⁷ ὑποκριτής, οῦ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁸ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ²¹ πόρρω, far (away), far. ²² ἀπέχω, received, obtain. ²³ μάτην, in vain, no end. ²⁴ σέβομαι, reverence, worship. ²⁵ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ²⁶ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment.

Καὶ προσκαλεσάμενος¹ τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε.
 Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ³ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ 11
 ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ³ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;⁴ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 13
 Πᾶσα φυτεία,⁵ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν⁶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,⁷
 ἐκριζωθήσεται.⁸ Ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί⁹ εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς 14
 δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,¹⁰ ἀμφοτέροι¹¹ εἰς βόθυνον¹² πεσοῦνται. 15
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον¹³ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν¹⁴ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹⁵ ἐστε; 16
 Οὐπω¹⁶ νοεῖτε¹⁷ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον¹⁸ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν
 κοιλίαν¹⁹ χωρεῖ,²⁰ καὶ εἰς ἀφεδρώνα²¹ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ 18
 ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα²²
 κοινοῖ³ τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ²³ 19
 πονηροί, φόνοι,²⁴ μοιχεῖαι,²⁵ πορνεῖαι,²⁶ κλοπαί,²⁷ ψευδομαρτυρίαι,²⁸
 βλασφημίαι;²⁹ ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα³ τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ 20
 ἀνίπτους³⁰ χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ³ τὸν ἄνθρωπον.

¹ προσκαλέω, summon. ² συνίημι, understand, consider. ³ κοινός, make common, defile. ⁴ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁵ φυτεία, ας, ἡ, plant. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁸ ἐκριζόω, uproot, root out. ⁹ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁰ ὁδηγέω, lead, guide. ¹¹ ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹² βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹³ φράζω, explain, interpret. ¹⁴ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ¹⁵ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹⁶ οὐπω, not yet. ¹⁷ νοέω, understand, consider. ¹⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁰ χωρέω, make room for, hold. ²¹ ἀφεδρών, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ²² κἀκεῖνος, and he, and she. ²³ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ²⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ²⁵ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ²⁶ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²⁷ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ²⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³⁰ ἀνίπτως, unwashed.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν¹ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν² εἰς τὰ μέρη Τύρου³ καὶ 21
 Σιδῶνος.⁴ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία⁵ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁶ ἐκείνων 22
 ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁷ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν⁸ με, κύριε, υἱὲ
 Δαυὶδ· ἡ θυγάτηρ⁹ μου κακῶς¹⁰ δαιμονίζεται.¹¹ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη 23
 αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν,
 λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν¹² ἡμῶν. Ὁ δὲ 24
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ
 ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ 25
 λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹³ μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν 26
 καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹⁴ Ἡ 27
 δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹⁴ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων¹⁵
 τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹⁶ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε 28
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡ¹⁷ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις·
 γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰάθη¹⁸ ἡ θυγάτηρ⁹ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς¹⁹ ἐκεῖθεν¹ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
 Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30
 αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,²⁰ τυφλούς, κωφούς,
 κυλλούς,²² καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν²³ αὐτοὺς παρὰ τοὺς

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁵ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ⁶ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ βοήθει, come to the aid of. ¹⁴ κυνᾶριον, ου, τό, little dog. ¹⁵ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁷ ὦ, Oh! omega. ¹⁸ ἰάομαι, heal. ¹⁹ μεταβαίνω, depart, leave. ²⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ²¹ κωφός, deaf, dumb. ²² κυλλός, crippled, lame. ²³ ῥίπτω, throw, cast.

πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους 31
θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς¹ λαλοῦντας, κυλλοὺς² ὑγιεῖς,³ χωλοὺς⁴
περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁵ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32
Σπλαγχνίζομαι⁶ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν⁷
μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις⁸ οὐ
θέλω, μήποτε⁹ ἐκλυθῶσιν¹⁰ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33
αὐτοῦ, Πόθεν¹¹ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ¹² ἄρτοι τοσοῦτοι,¹³ ὥστε χορτάσαι¹⁴
ὄχλον τοσοῦτον;¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους¹⁵ ἄρτους ἔχετε; 34
Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.¹⁶ Καὶ ἐκέλευσεν¹⁷ τοῖς ὄχλοις 35
ἀναπεσεῖν¹⁸ ἐπὶ τὴν γῆν: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς 36
ἰχθύας,¹⁹ εὐχαριστήσας ἔκλασεν,²⁰ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁴ καὶ 37
ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,²¹ ἑπτὰ σπυρίδας²² πλήρεις.²³ Οἱ 38
δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι²⁴ ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ
παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη²⁵ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν 39
εἰς τὰ ὄρια²⁶ Μαгдаλά.²⁷

¹ κωφός, deaf, dumb. ² κυλλός, crippled, lame. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ προσμένω, wait longer, remain. ⁸ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹³ τοσοῦτος, so great, so much. ¹⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁵ πόσος, how many? how great? ¹⁶ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁷ κελεύω, order, command. ¹⁸ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ²⁰ κλάω, break. ²¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²² σπυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²³ πλήρης, full. ²⁴ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²⁵ ἐμβαίνω, embark. ²⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ²⁷ Μαгдаλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ πειράζοντες **16**

ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι² αὐτοῖς. Ὁ δὲ **2**
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας³ γενομένης λέγετε, Εὐδία·⁴ πυρράζει⁵
γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,⁶ Σήμερον χειμῶν·⁷ πυρράζει⁵ γὰρ **3**
στυγνάζων⁸ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,⁹ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ
γινώσκετε διακρίνειν,¹⁰ τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ **4**
πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς¹¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ·¹² καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται
αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹³ τοῦ προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁴
αὐτούς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁵ ἐπελάθοντο¹⁶ ἄρτους **5**

λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε¹⁷ ἀπὸ τῆς **6**
ζύμης¹⁸ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ διελογίζοντο¹⁹ ἐν **7**
ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν **8**
αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁹ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,²⁰ ὅτι ἄρτους οὐκ
ἐλάβετε; Οὐπω²¹ νοεῖτε,²² οὐδὲ μνημονεύετε²³ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν **9**
πεντακισχιλίων,²⁴ καὶ πόσους²⁵ κοφίνους²⁶ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ **10**
ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,²⁷ καὶ πόσας²⁵ σφυρίδας²⁸ ἐλάβετε; Πῶς **11**
οὐ νοεῖτε,²² ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹⁷ ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁸
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;¹ Τότε συνήκαν²⁹ ὅτι οὐκ εἶπεν **12**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ³ ὄψιος, late. ⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁷ χειμῶν, ὤνος, ὁ, winter, storm. ⁸ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ⁹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ μοιχαλὶς, ἰδος, ἡ, adulteress. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁷ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ²⁰ ὀλιγόπιστος, of little faith. ²¹ οὐπω, not yet. ²² νοέω, understand, consider. ²³ μνημονεύω, remember, make mention of. ²⁴ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ²⁵ πόσος, how many? how great? ²⁶ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ²⁷ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ²⁸ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁹ συνήμι, understand, consider.

προσέχειν¹ ἀπὸ τῆς ζύμης² τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.³

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας⁴ τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς 13
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·⁵ ἄλλοι 14
δὲ Ἡλίαν·⁶ ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,⁷ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, 15
Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, 16
Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17
εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ
ἀπεκάλυψέν⁸ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ 18
λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁹ οἰκοδομήσω μου
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι¹⁰ Ἅδου¹¹ οὐ κατισχύσουσιν¹² αὐτῆς. Καὶ 19
δώσω σοὶ τὰς κλεῖς¹³ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο¹⁴ τοῖς 20
μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁴ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁵ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ⁷ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ⁸ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁹ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁰ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹¹ Ἅδης, ου, ὁ, Hades. ¹² κατισχύω, overpower, prevail. ¹³ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ¹⁴ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21
 ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων
 καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο 22
 ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων, Ὁ Θεός² σοι, κύριε: οὐ μὴ ᾔσται σοι τοῦτο. Ὁ 23
 δὲ στραφεὶς³ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,
 σκάνδαλόν⁴ μου εἶ: ὅτι οὐ φρονεῖς⁵ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
 ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει 24
 ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν⁷
 αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 25
 σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁸
 ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν: τί γὰρ ὠφελεῖται⁹ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον 26
 ὅλον κερδήσῃ,¹⁰ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;¹¹ Ἡ τί δώσει
 ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα¹² τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 27
 ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
 αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν¹³ αὐτοῦ. Ἀμὴν 28
 λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται¹⁴
 θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ
 βασιλείᾳ αὐτοῦ.

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ἰλεως, gracious, merciful. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ φρονέω, think, judge. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ σταυρός, οὐ, ό, cross. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ κερδαίνω, gain, win. ¹¹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹² ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹³ πράξις, εως, ή, deed, function. ¹⁴ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον **17**
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος
ὑψηλὸν³ κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ **2**
ἐλάμψεν⁵ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
ἐγένοντο λευκὰ⁶ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοὺ, ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ **3**
Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ **4**
Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε
τρεῖς σκηνάς,⁸ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι αὐτοῦ **5**
λαλοῦντος, ἰδοὺ, νεφέλῃ⁹ φωτεινῇ¹⁰ ἐπεσκίασεν¹¹ αὐτούς: καὶ ἰδοὺ,
φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,⁹ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹² αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἔπεσον **6**
ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹³ Καὶ προσελθὼν ὁ **7**
Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. **8**
Ἐπάραντες¹⁴ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν
Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹⁵ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, **9**
λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,¹⁶ ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, **10**
Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ **11**
Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ λάμπω, shine. ⁶ λευκός, white, bright. ⁷ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁸ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁹ νεφέλῃ, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁰ φωτεινός, bright, full of light. ¹¹ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁵ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁶ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle.

ἀποκαταστήσει¹ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἡλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
 ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ
 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν² οἱ 13
 μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
 γονυπετῶν⁴ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν⁵ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
 σεληνιάζεται⁶ καὶ κακῶς⁷ πάσχει: πολλάκις⁸ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ,
 καὶ πολλάκις⁸ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, 16
 καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 17
 εἶπεν, Ὡ⁹ γενεὰ ἄπιστος¹⁰ καὶ διεστραμμένη,¹¹ ἕως πότε ἔσομαι μεθ'
 ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι¹² ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε. Καὶ 18
 ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ
 ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹³ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ 19
 μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
 ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁴ ὑμῶν. 20
 Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον¹⁵ σινάπεως,¹⁶
 ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι¹⁷ ἐντεῦθεν¹⁸ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:¹⁷
 καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ¹⁹ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος²⁰ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ 21
 μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.²¹

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² συνίημι, understand, consider. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁵ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁶ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ ὦ, Oh! omega. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ διαστρέφω, distort, pervert. ¹² ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁵ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁶ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁷ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁸ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁹ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ²⁰ γένος, ους, τό, race, kind. ²¹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast.

Ἀναστρεφομένων¹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
 Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
 ἐλυπήθησαν² σφόδρα.³

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοῦμ,⁴ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα⁵ 24
 λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ⁶ τὰ
 δίδραχμα;⁵ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁷ 25
 αὐτόν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
 ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁸ Ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ
 ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;⁹ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁹ 26
 Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε¹⁰ ἐλεύθεροί¹¹ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27
 σκανδαλίσωμεν¹² αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε
 ἄγκιστρον,¹³ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν¹⁴ ἄρον· καὶ ἀνοίξας
 τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα:¹⁵ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁶
 ἐμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα¹⁷ 18
 μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁸ ὁ 2
 Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 3
 ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε¹⁹ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε

¹ ἀναστρέφω, return, live. ² λυπέω, grieve, pain. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ⁵ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ προφθάνω, anticipate, come before. ⁸ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁹ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹⁰ γέ, indeed, at least. ¹¹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹⁴ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ¹⁵ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁶ ἀντὶ, instead of, in place of. ¹⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁸ προσκαλέω, summon. ¹⁹ στρέφω, turn, am converted.

εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει¹ ἑαυτὸν ὡς τὸ 4
 παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 5
 Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
 δέχεται· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ² ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν 6
 πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει³ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁴ μύλος⁵ ὄνικος⁶
 εἰς τὸν τράχηλον⁷ αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ⁸ ἐν τῷ πελάγει⁹ τῆς
 θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων·¹⁰ ἀνάγκη¹¹ γάρ 7
 ἐστὶν ἔλθειν τὰ σκάνδαλα·¹⁰ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ, δι' οὗ τὸ
 σκάνδαλον¹⁰ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει² σε, 8
 ἔκκοψον¹² αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 ζωὴν χωλὸν¹³ ἢ κυλλόν,¹⁴ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι
 εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει² σε, ἔξελε¹⁵ 9
 αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹⁶ εἰς τὴν
 ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹⁷
 τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε¹⁸ ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων, 10
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός
 βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν 11
 γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν 12
 γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν¹⁹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἐν ἑξ αὐτῶν·
 οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,²⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ

¹ταπεινώω, humble, humiliate. ²σκανδαλίζω, cause to stumble. ³συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁵μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁶ὄνικος, of or for an ass. ⁷τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁸καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁹πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁰σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹¹ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹²ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹³χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁴κυλλός, crippled, lame. ¹⁵ἐξαιρέω, take out, deliver. ¹⁶μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁷γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸καταφρονέω, think little of, despise. ¹⁹ἑκατόν, hundred, 100. ²⁰ἐννέα, nine, 9.

πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ
πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς 14
ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον² αὐτὸν 15
μεταξὺ³ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁴ τὸν
ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, 16
ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ 17
παρακούσῃ⁵ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
παρακούσῃ,⁵ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁶ καὶ ὁ τελώνης.⁷ Ἀμὴν λέγω 18
ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ
ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν 19
ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν⁸ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ
παντὸς πράγματος⁹ οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ
πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ¹⁰ γὰρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι 20
εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις¹¹ ἀμαρτήσῃ εἰς 21
ἐμέ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;¹² Λέγει αὐτῷ ὁ 22
Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις,¹² ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις¹³ ἐπτά.

¹ ἐννέα, nine, 9. ² ἐλέγχω, convict, reprove. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ παρακούω, overhear, listen. ⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ¹⁰ οὗ, where, when. ¹¹ ποσάκις, how often? how often. ¹² ἐπτάκις, seven times. ¹³ ἑβδομηκοντάκις, seventy times.

Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς 23
 ἠθέλησεν συναῖραι² λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ 24
 αὐτοῦ συναίρειν,² προσηνέχθη αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης³ μυρίων⁴
 ταλάντων.⁵ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν⁶ αὐτὸν ὁ 25
 κύριος αὐτοῦ πραθῆναι,⁷ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
 πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει 26
 αὐτῷ, λέγων, Κύριε, μακροθύμησον⁸ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι
 ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς⁹ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν 27
 αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον¹⁰ ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 28
 εὔρεν ἓνα τῶν συνδούλων¹¹ αὐτοῦ, ὃς ὄφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹² δηνάρια,
 καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹⁴ λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. 29
 Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹¹ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει
 αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον⁸ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ 30
 ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ
 ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹¹ αὐτοῦ τὰ γενόμενα 31
 ἐλυπήθησαν¹⁵ σφόδρα:¹⁶ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁷ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν
 πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ 32
 λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν¹⁸ ἐκείνην ἀφῆκά σοι,
 ἐπεὶ¹⁹ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι²⁰ τὸν σύνδουλόν¹¹ σου, 33
 ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;²⁰ Καὶ ὀργισθεὶς²¹ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν 34

¹ ὡμοίω, make like, liken. ² συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ³ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁴ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁵ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁶ κελεύω, order, command. ⁷ πιπράσκω, sell. ⁸ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁴ πνίγω, choke, strangle. ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁷ διασαφέω, report, explain. ¹⁸ ὀφειλή, ἡς, ἡ, debt, duty. ¹⁹ ἐπεὶ, when, since. ²⁰ ἐλέέω, have mercy, pity. ²¹ ὀργίζω, irritate, provoke.

αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,¹ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. 35
 Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος² ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῇτε
 ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα
 αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁴ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν⁵ ἀπὸ **19**
 τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια⁶ τῆς Ἰουδαίας πέραν⁷ τοῦ
 Ἰορδάνου.⁸ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν **2**
 αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, **3**
 καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ **4**
 ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν¹⁰ καὶ θῆλυ¹¹ ἐποίησεν
 αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν¹² τούτου καταλείψει¹³ ἄνθρωπος τὸν **5**
 πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται¹⁴ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ,
 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὅστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ **6**
 μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,¹⁵ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹⁶ Λέγουσιν **7**
 αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο¹⁷ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁸ καὶ
 ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν **8**
 ὑμῶν ἐπέτρεψεν²⁰ ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ
 οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα **9**

¹ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ² ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ³ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁴ τελέω, finish, fulfill. ⁵ μεταίρω, go away, depart. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁰ ἄρσεν, male. ¹¹ θῆλυς, female, woman. ¹² ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ¹³ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁴ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁵ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁶ χωρίζω, separate, depart. ¹⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁸ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ²⁰ ἐπιτρέπω, permit, allow.

αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹ καὶ γαμήσῃ² ἄλλην, μοιχᾶται·³ καὶ ὁ
 ἀπολελυμένην γαμήσας² μοιχᾶται.³ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 10
 αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία⁴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ
 συμφέρει⁵ γαμῆσαι.² Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν⁶ τὸν 11
 λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες ἐκ 12
 κοιλίας⁸ μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως·⁹ καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες
 εὐνουχίσθησαν¹⁰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁷ οἵτινες
 εὐνούχισαν¹⁰ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος
 χωρεῖν⁶ χωρεῖτω.⁶

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
 προσεύξῃται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
 Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε¹¹ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ
 τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς 15
 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.¹² Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, 16
 Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ 17
 εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ
 δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, 18
 Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις·¹³ οὐ μοιχεύσεις·¹⁴ οὐ
 κλέψεις·¹⁵ οὐ ψευδομαρτυρήσεις·¹⁶ τίμα¹⁷ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· 19

¹ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ² γαμέω, marry. ³ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁶ χωρέω, make room for, hold. ⁷ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁸ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁹ οὕτως, thus, so. ¹⁰ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ¹¹ κωλύω, forbid, hinder. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ φονεύω, kill, murder. ¹⁴ μοιχεύω, commit adultery. ¹⁵ κλέπτω, steal. ¹⁶ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁷ τιμάω, honor, value at a price.

καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ 20
 νεανίσκος,² Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός³ μου· τί ἔτι
 ὑστερῶ;⁴ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος⁵ εἶναι, ὑπάγε, 21
 πώλησόν⁶ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν⁷ ἐν
 οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,⁸ ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος² τὸν 22
 λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος·⁹ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁰ πολλά.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως 23
 πλούσιος¹² εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
 λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹³ ἔστιν κάμηλον¹⁴ διὰ τρυπήματος¹⁵ ῥαφίδος
 διελθεῖν, ἢ πλούσιον¹² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήρσοντο¹⁷ σφόδρα,¹⁸ λέγοντες,
 Τίς ἄρα¹⁹ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας²⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 26
 Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν²¹ ἔστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.
 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα 27
 καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα¹⁹ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ
 παλιγγενεσίᾳ²² ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης
 αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς
 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ 29

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ³ νεότης, ητος, ἡ, youth, youthfulness. ⁴ ὑστερέω, lack, need. ⁵ τέλειος, complete, perfect. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ θησαυρός, οῦ, ὁ, storehouse, treasure. ⁸ δεῦρο, until now, come here! ⁹ λυπέω, grieve, pain. ¹⁰ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹² πλούσιος, rich. ¹³ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁵ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ¹⁶ ῥαφίς, ίδος, ἡ, needle. ¹⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ²² παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth.

ἀδελφάς,¹ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν²
 τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα³ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον
 κληρονομήσει.⁴ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι 30
 πρῶτοι.

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁵ 20
 ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα⁶ πρωτῇ⁷ μισθώσασθαι⁸ ἐργάτας⁹ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰
 αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας¹¹ μετὰ τῶν ἐργατῶν⁹ ἐκ δηναρίου¹² τὴν 2
 ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν 3
 περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹³ ἀργούς¹⁴ καὶ 4
 ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰ καὶ ὁ ἐὰν ᾗ
 δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁵ καὶ 5
 ἐνάτην¹⁶ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁷ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην¹⁸ ὥραν 6
 ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹⁴ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε
 ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;¹⁴ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς 7
 ἐμισθώσατο.⁸ Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰
 καὶ ὁ ἐὰν ᾗ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας¹⁹ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος 8
 τοῦ ἀμπελῶνος¹⁰ τῷ ἐπιτρόπῳ²⁰ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁹ καὶ
 ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν,²¹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
 πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹⁸ ὥραν ἔλαβον ἀνά²² 9

¹ ἀδελφῇ, ἧς, ἡ, sister. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ ἅμα, at the same time. ⁷ πρωτῇ, early in the morning, at dawn. ⁸ μισθώω, hire, hire out. ⁹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ ἀργός, inactive, idle. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ ἕνατος, ninth. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise. ¹⁸ ἐνδέκατος, eleventh. ¹⁹ ὥψιος, late. ²⁰ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²¹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ²² ἀνά, upwards, upon.

δηνάριον.¹ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν² ὅτι πλείονα λήψονται: 10
 καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ³ δηνάριον.¹ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον⁴ κατὰ 11
 τοῦ οἰκοδεσπότου,⁵ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν 12
 ἐποίησαν, καὶ ἴσους⁶ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν⁷ τὸ
 βάρος⁸ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ 13
 αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁰ οὐκ ἀδικῶ¹¹ σε: οὐχὶ δηναρίου¹ συνεφώνησάς¹² μοι; 14
 Ἄρον τὸ σὸν¹³ καὶ ὑπάγε: θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ
 σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός 15
 σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι 16
 πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹⁴ ὀλίγοι δὲ
 ἐκλεκτοί.¹⁵ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς 17
 δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδού, 18
 ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
 κατακρινούσιν¹⁶ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς 19
 ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι¹⁷ καὶ μαστιγῶσαι¹⁸ καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ
 τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹⁹ μετὰ τῶν υἱῶν 20

αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί 21

¹ δηνάριον, ου, ό, denarius. ² νομίζω, suppose, think. ³ ἀνά, upwards, upon. ⁴ γογγύζω, mutter, murmur. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ⁶ ἴσος, equal, identical. ⁷ βαστάζω, bear, carry. ⁸ βάρος, ους, τό, burden, weight. ⁹ καύσων, ωνος, ό, burning heat, scorching heat. ¹⁰ ἐταῖρος, ου, ό, companion, friend. ¹¹ ἀδικέω, do wrong, harm. ¹² συμφωνέω, agree with, agree together. ¹³ σός, your, yours. ¹⁴ κλητός, called, summoned. ¹⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁶ κατακρίνω, condemn. ¹⁷ ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ¹⁹ Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee.

θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
 δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων¹ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε
 πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα² ὃ ἐγὼ
 βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει 23

αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα² ὃ ἐγὼ
 βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ
 εὐωνύμων¹ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσται ὑπὸ τοῦ
 πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα³ ἠγανάκτησαν⁴ περὶ τῶν δύο 24

ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁵ αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι 25

οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
 κατεξουσιάζουσιν⁷ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν 26

θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν 27

ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δούλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28

οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν
 αὐτοῦ λύτρον⁸ ἀντὶ⁹ πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29

πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες 30

ὅτι Ἰησοῦς παράγει,¹⁰ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς

Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.¹¹ Οἱ δὲ 31

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ δέκα, ten, 10. ⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁷ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁸ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁹ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁰ παράγω, pass by, depart. ¹¹ σιωπάω, be silent, keep silence.

μεῖζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον¹ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ 32
 στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; 33
 Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 34
 Σπλαγχνισθεὶς² δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ
 εὐθέως ἀνέβλεψαν³ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγή⁴ πρὸς τὸ 21
 ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,⁵ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων 2
 αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην⁶ τὴν ἀπέναντι⁷ ὑμῶν, καὶ εὐθέως
 εὐρήσετε ὄνον⁸ δεδεμένην, καὶ πῶλον⁹ μετ' αὐτῆς: λύσαντες ἀγάγετέ
 μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει: 3
 εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ 4
 τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ θυγατρὶ¹⁰ Σιών, 5
 Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς¹¹ καὶ ἐπιβεβηκώς¹² ἐπὶ ὄνον⁸
 καὶ πῶλον⁹ υἱὸν ὑποζυγίου.¹³ Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ 6
 ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν¹⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁸ 7
 καὶ τὸν πῶλον:⁹ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹⁵ αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
 ἐπεκάθισεν¹⁶ ἐπάνω¹⁵ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν¹⁷ 8
 ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: ἄλλοι δὲ ἔκοπτον¹⁸ κλάδους¹⁹ ἀπὸ τῶν
 δένδρων,²⁰ καὶ ἐστρώννουν¹⁷ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες²¹ 9

¹ ἐλεέω, have mercy, pity. ² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ⁵ ἐλαία, ἄ, ὅ, olive tree. ⁶ κώμη, ἡς, ἡ, village. ⁷ ἀπέναντι, over against, before. ⁸ ὄνος, οὐ, ὁ, ass, donkey. ⁹ πῶλος, οὐ, ὁ, colt, young ass. ¹⁰ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ¹¹ πραῦς, gentle, mild. ¹² ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ¹³ ὑποζύγιον, οὐ, τό, donkey, ass. ¹⁴ προστάσσω, command, order. ¹⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁶ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ¹⁷ στρώννυμι, spread, furnish. ¹⁸ κόπτω, strike, smite. ¹⁹ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ²⁰ δένδρον, οὐ, τό, tree. ²¹ προάγω, lead forth, go before.

καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ¹ τῷ υἱῷ Δαυίδ:
 εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννὰ¹ ἐν τοῖς
 ὑψίστοις.² Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη³ πᾶσα ἡ 10
 πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστὶν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν 11
 Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ⁴ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
 πωλοῦντας⁵ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας⁶ τῶν
 κολλυβιστῶν⁷ κατέστρεψεν,⁸ καὶ τὰς καθέδρας⁹ τῶν πωλούντων⁵ τὰς
 περιστεράς.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13
 προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹¹
 ληστῶν.¹² Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ¹³ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ 14
 ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
 θαυμάσια¹⁴ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας¹⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
 λέγοντας, Ὡσαννὰ¹ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἠγανάκτησαν,¹⁶ καὶ εἶπον αὐτῷ, 16
 Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε
 ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹⁸ καὶ θηλαζόντων¹⁹ κατηρτίσω²⁰
 αἶνον;²¹ Καὶ καταλιπὼν²² αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς 17
 Βηθανίαν,²³ καὶ ἡυλίσθη²⁴ ἐκεῖ.

¹ ὡσαννά, hosanna. ² ὑψιστος, highest, most high. ³ σεῖω, shake. ⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁵ πωλέω, sell. ⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁷ κολλυβιστής, οὗ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁸ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁹ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁰ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹¹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹² ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ¹³ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁴ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁶ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁷ οὐδέποτε, never. ¹⁸ νήπιος, infant, child. ¹⁹ θηλάζω, suckle, nurse. ²⁰ καταρτίζω, mend, fit. ²¹ αἶνος, ου, ὁ, praise. ²² καταλείπω, leave, leave behind. ²³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ²⁴ αὐλίζομαι, spend the night, lodge.

Πρωῖας¹ δὲ ἐπανάγων² εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν.³ Καὶ ἰδὼν συκὴν⁴ μίαν 18
 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἤλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα⁵
 μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.
 Καὶ ἐξηράνθη⁷ παραχρῆμα⁸ ἡ συκὴ.⁴ Καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ 20
 ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα⁸ ἐξηράνθη⁷ ἡ συκὴ;⁴ 21
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
 πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ
 καὶ¹⁰ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
 γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, 22
 πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 24
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ
 μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹¹ 25
 Ἰωάννου πόθεν¹² ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο
 παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί
 οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 26
 φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς
 προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη 27

¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκὴ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ μηκέτι, no longer. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁰ καὶ, and if, even if. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹² πόθεν, from where? whence. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason.

αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 28

Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
πρῶτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί¹ μου.

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω: ὕστερον² δὲ μεταμεληθεὶς,³ 29

ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁴ Ὁ δὲ 30

ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε: καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31

ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁵ καὶ αἱ πόρναι⁶

προάγουσιν⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32

Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ: οἱ δὲ

τελῶναι⁵ καὶ αἱ πόρναι⁶ ἐπίστευσαν αὐτῷ: ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ

μετεμελήθητε³ ὕστερον² τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,⁸ ὅστις 33

ἐφύτευσεν⁹ ἀμπελῶνα,¹ καὶ φραγμὸν¹⁰ αὐτῷ περιέθηκεν,¹¹ καὶ ὠρυξεν

ἐν αὐτῷ ληνόν,¹³ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹⁴ καὶ ἐξέδοτο¹⁵ αὐτὸν

γεωργοῖς,¹⁶ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁷ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, 34

ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁶ λαβεῖν τοὺς

καρπούς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν 35

μὲν ἔδειραν,¹⁸ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹⁹ Πάλιν 36

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² ὕστερον, lastly, afterward. ³ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁶ πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ φυτεύω, plant. ¹⁰ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹¹ περιτίθμι, place around, put around. ¹² ὀρύσσω, dig, dig out. ¹³ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹⁴ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁵ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁶ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁷ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁸ δέρω, beat, flay. ¹⁹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone.

ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν
αὐτοῖς ὡσαύτως.¹ Ὑστερον² δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν 37
αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται³ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁴ ἰδόντες 38
τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁵ δεῦτε,⁶
ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν⁷ τὴν κληρονομίαν⁸ αὐτοῦ. 39
Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος⁹ καὶ ἀπέκτειναν. 40
Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,⁹ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς⁴
ἐκεῖνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς¹⁰ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν 41
ἀμπελῶνα⁹ ἐκδώσεται¹¹ ἄλλοις γεωργοῖς,⁴ οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 42
Οὐδέποτε¹² ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹³ οἱ
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;¹⁴ παρὰ κυρίου
ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ¹⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο 43
λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
δοθήσεται ἔθναι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται;¹⁶ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει¹⁷ αὐτόν. 45
Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
ἐγινωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ¹⁸ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

¹ ὡσαύτως, likewise. ² ὕστερον, lastly, afterward. ³ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁴ γεωργός, οὐ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁵ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ κατέχω, hold back, hold fast. ⁸ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹² οὐδέποτε, never. ¹³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ¹⁶ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁷ λικμάω, crush, scatter. ¹⁸ ἐπειδὴ, since, because.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, **22**

Ὡμοιώθη¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις

ἐποίησεν γάμους² τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ **3**

καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,² καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. **4**

Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις.

Ἰδού, τὸ ἄριστόν³ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί⁴ μου καὶ τὰ σιτιστὰ⁵

τεθυμένα,⁶ καὶ πάντα ἔτοιμα·⁷ δεῦτε⁸ εἰς τοὺς γάμους.² Οἱ δὲ **5**

ἀμελήσαντες⁹ ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν

ἐμπορίαν¹⁰ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ **6**

ὑβρῖσαν¹¹ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹² **7**

καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹³ αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹⁴

ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁵ Τότε λέγει τοῖς δούλοις **8**

αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος² ἔτοιμός⁷ ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.

Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁶ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε, **9**

καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.² Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς **10**

ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ

ἐπλήσθη¹⁷ ὁ γάμος² ἀνακειμένων.¹⁸ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς **11**

θεάσασθαι¹⁹ τοὺς ἀνακειμένους¹⁸ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ

ἐνδεδυμένον²⁰ ἔνδυμα²¹ γάμου·² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,²² πῶς **12**

εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα²¹ γάμου;² Ὁ δὲ ἐφίμωθη.²³ Τότε εἶπεν ὁ **13**

¹ ὁμοιώω, make like, liken. ² γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ³ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁴ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ⁵ σιτιστός, fattened. ⁶ θύω, sacrifice, kill. ⁷ ἔτοιμος, ready, prepared. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹⁰ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹¹ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹² ὀργίζω, irritate, provoke. ¹³ στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹⁴ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁵ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁶ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁷ πλήθω, fill. ¹⁸ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁹ θεάομαι, look at, behold. ²⁰ ἐνδύω, put on, clothe. ²¹ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²² ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ²³ φιμώω, muzzle, silence.

βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε
αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:¹ ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν ὀδόντων.⁴ Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁵ 14
ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.⁶

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον⁷ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
παγιδεύσωσιν⁸ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν,⁹ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθής¹⁰ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει
σοι περὶ οὐδενός: οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἶπε οὖν 17
ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹² Καίσαρι,¹³ ἢ οὐ; Γνοὺς δὲ 18
ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν¹⁴ αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;¹⁵ 19
Ἐπιδείξατέ¹⁶ μοι τὸ νόμισμα¹⁷ τοῦ κήνσου.¹² Οἱ δὲ προσήνεγκαν
αὐτῷ δηνάριον.¹⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁹ αὕτη καὶ ἡ 20
ἐπιγραφή;²⁰ Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.¹³ Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε 21
οὖν τὰ Καίσαρος¹³ Καίσαρι,¹³ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ 22
ἀκούσαντες ἐθαύμασαν: καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,²¹ οἱ λέγοντες μὴ 23
εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει²² ὁ

¹ ἐξώτερος, outer, outside. ² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ κλητός, called, summoned. ⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁷ συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ⁸ παγιδεύω, ensnare, entrap. ⁹ Ἡρῳδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁰ ἀληθής, true, unconcealed. ¹¹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹² κῆνσος, οὐ, ὁ, government tax, poll tax. ¹³ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹⁴ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁷ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ¹⁸ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹⁹ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ²⁰ ἐπιγραφή, ἥς, ἡ, inscription, title. ²¹ Σαδδουκαῖος, οὐ, ὁ, Sadducee. ²² ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin.

ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί: καὶ ὁ πρῶτος 25
γαμήσας¹ ἐτελεύτησεν:² καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὀμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως 26
τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον³ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 27
ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. 29
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε 30
γαμοῦσιν,¹ οὔτε ἐκγαμίζονται,⁴ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ
εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν 31
ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς 32
Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ
ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ 33
αὐτοῦ.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν⁶ τοὺς Σαδδουκαίους,⁷ 34
συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,⁸ 35
πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν 37
ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁹ σου. 38
Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, 39
Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹⁰ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40

¹γαμέω, marry. ²τελευτάω, die, end. ³ὑστερον, lastly, afterward. ⁴ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶φιμώω, muzzle, silence. ⁷Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁸νομικός, pertaining to the law. ⁹διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹⁰πλησίον, near, neighbor (as a noun).

ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.¹

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 41

Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱός ἐστιν; Λέγουσιν αὐτῷ,

Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν 43

καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, 44

ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον² τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν 45

Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο 46

αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν³ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς

ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, 23

Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας⁴ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ

Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ 3

ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ

ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν⁵ γὰρ φορτία⁶ βαρέα⁷ καὶ δυσβάστακτα,⁸ καὶ 4

ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁹ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ¹⁰ αὐτῶν

οὐ θέλουσιν κινήσαι¹¹ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς 5

τὸ θεαθῆναι¹² τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν¹³ δὲ τὰ φυλακτήρια¹⁴

αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹⁵ τὰ κράσπεδα¹⁶ τῶν ἱματίων αὐτῶν: 6

φιλοῦσιν¹⁷ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁸ ἐν τοῖς δείπνοις,¹⁹ καὶ τὰς

¹ κρεμάννυμι, hang, hang up. ² ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ³ τολμάω, dare, endure. ⁴ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁵ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁶ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁷ βαρὺς, heavy, burdensome. ⁸ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁹ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ¹⁰ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹¹ κινέω, move, stir. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹⁴ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹⁵ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁷ φιλέω, love, kiss. ¹⁸ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner.

πρωτοκαθεδρίας¹ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς² ἐν ταῖς 7
 ἀγοραῖς,³ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, ῤαββί: ὑμεῖς δὲ 8
 μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,⁴ ὁ χριστός:
 πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ 9
 τῆς γῆς: εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ 10
 κληθῆτε καθηγηταί:⁴ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,⁴ ὁ χριστός. Ὁ 11
 δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει⁵ ἑαυτόν, 12
 ταπεινωθήσεται:⁶ καὶ ὅστις ταπεινώσει⁶ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.⁵

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι κατεσθίετε⁸ 13
 τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,⁹ καὶ προφάσει¹⁰ μακρὰ¹¹ προσευχόμενοι: διὰ
 τοῦτο λήψεσθε περισσότερον¹² κρίμα.¹³ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι κλείετε¹⁴ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς
 εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι περιάγετε¹⁵ τὴν 15
 θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν¹⁶ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,¹⁷ καὶ ὅταν
 γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης¹⁸ διπλότερον¹⁹ ὑμῶν.

¹ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ² ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁴ καθηγητής, οὐ, ὁ, teacher, leader. ⁵ ὑψώω, lift up, exalt. ⁶ ταπεινώω, humble, humiliate. ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹⁰ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹¹ μακρός, long, far distant. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ περιάγω, lead around, go about. ¹⁶ ξηρός, dry, withered. ¹⁷ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ¹⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁹ διπλούς, double, two-fold.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση² ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16
 ἐστιν: ὃς δ' ἂν ὁμόση² ἐν τῷ χρυσῷ³ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ⁴ καὶ 17
 τυφλοί: τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,³ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων⁵ τὸν
 χρυσόν;³ Καί, Ὅς ἂν ὁμόση² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,⁶ οὐδέν ἐστιν: ὃς δ' 18
 ἂν ὁμόση² ἐν τῷ δώρῳ⁷ τῷ ἐπάνω⁸ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ⁴ καὶ τυφλοί: 19
 τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον,⁷ ἢ τὸ θυσιαστήριον⁶ τὸ ἀγιάζον⁵ τὸ δῶρον;⁷ 20
 Ὁ οὖν ὁμόσας² ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁶ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς
 ἐπάνω⁸ αὐτοῦ: καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει² ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ 21
 κατοικήσαντι αὐτόν: καὶ ὁ ὁμόσας² ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει² ἐν τῷ 22
 θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω⁸ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁰ 23
 τὸ ἡδύοσμον¹¹ καὶ τὸ ἄνηθον¹² καὶ τὸ κύμινον,¹³ καὶ ἀφήκατε τὰ
 βαρύτερα¹⁴ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹⁵ καὶ τὴν πίστιν:
 ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα¹⁶ μὴ ἀφιέναι. Ὅδηγοὶ¹ τυφλοί, οἱ 24
 διϋλίζοντες¹⁷ τὸν κώνωπα,¹⁸ τὴν δὲ κάμηλον¹⁹ καταπίνοντες.²⁰

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25
 ἔξωθεν²¹ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,²² ἔσωθεν²³ δὲ γέμουσιν²⁴ ἐξ
 ἀρπαγῆς²⁵ καὶ ἀδικίας.²⁶ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ 26

¹ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ² ὁμνύω, swear, take an oath. ³ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁴ μωρός, foolish, stupid. ⁵ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁶ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ⁹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹¹ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹² ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ¹³ κύμινον, ου, τό, cummin, cumin. ¹⁴ βαρύς, heavy, burdensome. ¹⁵ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁶ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁷ διϋλίζω, filter out, strain out. ¹⁸ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁹ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁰ καταπίνω, drink down, swallow. ²¹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²² παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ²³ ἔσωθεν, from within, within. ²⁴ γέμω, fill, am full of. ²⁵ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²⁶ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness.

ἐντὸς¹ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,² ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς³
αὐτῶν καθαρὸν.⁴

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι παρομοιάζετε⁶ 27
τάφοις⁷ κεκονιαμένοις,⁸ οἵτινες ἐξωθεν⁹ μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹⁰
ἔσωθεν¹¹ δὲ γέμουσιν¹² ὀστέων¹³ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁴ 28
Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἐξωθεν⁹ μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι,
ἔσωθεν¹¹ δὲ μεστοί¹⁵ ἐστε ὑποκρίσεως¹⁶ καὶ ἀνομίας.¹⁷

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29
τάφους⁷ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε¹⁸ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ 30
λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν
κοινωνοί¹⁹ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31
ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων²⁰ τοὺς προφῆτας: καὶ ὑμεῖς 32
πληρώσατε τὸ μέτρον²¹ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὁφεις,²² γεννήματα²³ 33
ἐχιδνῶν,²⁴ πῶς φύγητε²⁵ ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;²⁶ Διὰ τοῦτο, 34
ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ σοφοὺς²⁷ καὶ
γραμματεῖς: καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν
μαστιγώσετε²⁸ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν: ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον²⁹ ἐπὶ τῆς 35

¹ ἐντός, inside, among. ² παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ³ ἐκτός, aside from, besides. ⁴ καθαρός, clean, pure. ⁵ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ παρομοιάζω, be like, resemble. ⁷ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁸ κονιάω, whitewash. ⁹ ἐξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁰ ὡραῖος, beautiful, fair. ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² γέμω, fill, am full of. ¹³ ὀστέον, τό, bone. ¹⁴ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁵ μεστός, full. ¹⁶ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁸ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁹ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ²⁰ φονεύω, kill, murder. ²¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²² ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁴ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ²⁵ φεύγω, flee, escape. ²⁶ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ²⁷ σοφός, wise. ²⁸ μαστιγώω, whip, lash. ²⁹ ἐκχέω, pour out, shed.

γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹
 υἱοῦ Βαραχίου,² ὃν ἐφονεύσατε³ μεταξύ⁴ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ
 θυσιαστηρίου.⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἤξει⁶ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν 36
 γενεὰν ταύτην.

Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ 37
 λιθοβολοῦσα⁷ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁸ ἠθέλησα
 ἐπισυναγαγεῖν⁹ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁰ ἐπισυνάγει⁹ ὄρνις¹¹ τὰ
 νοσσία¹² ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹³ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἴδού, 38
 ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε 39
 ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσῆλθον οἱ 24
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι¹⁴ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς¹⁵ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ 2
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
 μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁶

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹⁷ προσῆλθον αὐτῷ οἱ 3
 μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
 σημεῖον τῆς σῆς¹⁸ παρουσίας,¹⁹ καὶ τῆς συντελείας²⁰ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5

¹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ² Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ³ φονεύω, kill, murder. ⁴ μεταξύ, between, after. ⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁶ ἔχω, have come, am present. ⁷ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁸ ποσάκις, how often? how often. ⁹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁰ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹¹ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹² νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹³ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁸ σός, your, yours. ¹⁹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ²⁰ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.

Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
 χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν 6
 πολέμους¹ καὶ ἀκοὰς² πολέμων·¹ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·³ δεῖ γὰρ πάντα
 γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁴ ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ 7
 ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ⁵ καὶ λοιμοὶ⁶ καὶ
 σεισμοί⁷ κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.⁸ Τότε 8
 παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε
 μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε 10
 σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ
 μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται⁹ ἐγερθήσονται, 11
 καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹⁰ τὴν ἀνομίαν,¹¹ 12
 ψυγήσεται¹² ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας¹³ εἰς τέλος, οὗτος 13
 σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν 14
 ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ¹⁴ εἰς μαρτύριον¹⁵ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἥξει
 τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹⁷ τῆς ἐρημώσεως,¹⁸ τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ 15
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω¹⁹ – τότε 16
 οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν²⁰ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος²¹ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18

¹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ² ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ³ θροέω, disturb, agitate. ⁴ οὐπω, not yet. ⁵ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁶ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague. ⁷ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁸ ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ πληθύνω, multiply, increase. ¹¹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹² ψύχω, cool, grow cold. ¹³ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁴ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ ἦκω, have come, am present. ¹⁷ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁸ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁹ νοέω, understand, consider. ²⁰ φεύγω, flee, escape. ²¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρί¹ 19
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 20
 Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος,⁴ μηδὲ
 σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα⁵ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς 21
 κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν⁶ 22
 αἱ ἡμέραι ἐκείναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ: διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁷
 κολοβωθήσονται⁶ αἱ ἡμέραι ἐκείναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἴδού, 23
 ὦδε ὁ χριστός, ἢ ὦδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ 24
 ψευδόχριστοι⁸ καὶ ψευδοπροφῆται,⁹ καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ
 τέρατα,¹⁰ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁷ Ἴδού, 25
 προεῖρηκα¹¹ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἴδού, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, 26
 μὴ ἐξέλθητε: Ἴδού, ἐν τοῖς ταμείοις,¹² μὴ πιστεύσητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ 27
 ἀστραπὴ¹³ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁴ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,¹⁵
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν 28
 ᾗ τὸ πτώμα,¹⁷ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.¹⁸

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
 σκοτισθήσεται,¹⁹ καὶ ἡ σελήνη²⁰ οὐ δώσει τὸ φέγγος²¹ αὐτῆς, καὶ οἱ
 ἀστέρες²² πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
 σαλευθήσονται.²³ Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ 30

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κολοβώω, curtail, shorten. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹¹ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹² ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹⁶ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁷ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹⁸ ἀετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹⁹ σκοτίζω, darken. ²⁰ σελήνη, ης, ἡ, moon. ²¹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ²² ἀστήρ, ος, ὁ, star. ²³ σαλεύω, shake, excite.

ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται¹ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς,
καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν² τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς 31
ἁγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος³ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν
τοὺς ἐκλεκτοὺς⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων⁶
οὐρανῶν ἕως ἄκρων⁶ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς⁷ μάθετε⁸ τὴν παραβολήν· ὅταν ἦδη ὁ κλάδος⁹ αὐτῆς 32
γένηται ἀπαλός,¹⁰ καὶ τὰ φύλλα¹¹ ἐκφύη,¹² γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ
θέρος·¹³ οὕτως¹⁴ καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι 33
ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁵ ἡ γενεὰ 34
αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 35
παρελεύσονται,¹⁵ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹⁵ Περὶ δὲ τῆς 36
ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡς περ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,¹⁶ οὕτως 37
ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁷ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς περ γὰρ ἦσαν ἐν 38
ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ¹⁸ τρώγοντες¹⁹ καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες²⁰ καὶ ἐγκαμίζοντες,²¹ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹⁶ εἰς
τὴν κιβωτόν,²² καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹⁸ καὶ 39
ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία¹⁷ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 40

¹ κόπτω, strike, smite. ² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ³ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ⁷ συκῆ, ἧς, ἡ, fig tree. ⁸ μαθησάμενος, learn, ascertain. ⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁰ ἀπαλός, tender. ¹¹ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹² ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹³ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁴ οὕτως, thus, so. ¹⁵ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁶ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁷ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹⁸ κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹⁹ τρώγω, gnaw, crunch. ²⁰ γαμέω, marry. ²¹ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ²² κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark.

Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς
 ἀφίεται. Δύο ἀλήθουςαι¹ ἐν τῷ μύλῳ: ² μία παραλαμβάνεται, καὶ 41
 μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε³ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν 42
 ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης⁴ ποῖα 43
 φυλακῇ ὁ κλέπτης⁵ ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν³ ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν⁶
 διορυγῆναι⁷ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί: ⁸ 44
 ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα⁹ ἐστὶν ὁ 45
 πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ¹⁰ ὃν κατέστησεν¹¹ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ
 τῆς θεραπείας¹² αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν¹³ ἐν καιρῷ; 46
 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει
 ποιῶντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν 47
 αὐτοῦ καταστήσει¹¹ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
 καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει¹⁴ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν¹⁵ 49
 τοὺς συνδούλους, ¹⁶ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύοντων, ¹⁷ ἥξει¹⁸ 50
 ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ, ¹⁹ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ
 οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει²⁰ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51
 ὑποκριτῶν²¹ θήσει: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς²² καὶ ὁ βρυγμὸς²³ τῶν
 ὀδόντων.²⁴

¹ ἀλήθω, grind. ² μύλων, mill-house. ³ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁴ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁵ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ⁶ ἐάω, permit, allow. ⁷ διορύσσω, break through, break in. ⁸ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ καθίστημι, set, constitute. ¹² θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹³ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁴ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁵ τύπτω, smite, beat. ¹⁶ σύνδουλος, οὐ, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁸ ἔγω, have come, am present. ¹⁹ προσδοκάω, wait for, look for. ²⁰ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ²¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ²² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ²³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ²⁴ ὀδούς, ὁ, tooth.

Τότε ὁμοιωθήσεται ¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα ² παρθένοις, ³ αἵτινες **25**
λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ⁴ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ⁵ τοῦ νυμφίου.
Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, ⁷ καὶ αἱ πέντε μωραί. ⁸ Αἵτινες **2**
μωραί, ⁸ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ⁴ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν
ἔλαιον· ⁹ αἱ δὲ φρόνιμοι ⁷ ἔλαβον ἔλαιον ⁹ ἐν τοῖς ἀγγείοις ¹⁰ αὐτῶν μετὰ **4**
τῶν λαμπάδων ⁴ αὐτῶν. Χρονίζοντος ¹¹ δὲ τοῦ νυμφίου, ⁶ ἐνύσταξαν ¹² **5**
πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. ¹³ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ ¹⁴ γέγονεν, Ἰδοὺ, **6**
νυμφίος ⁶ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν ⁵ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν **7**
πᾶσαι αἱ παρθένοι ³ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν ¹⁵ τὰς λαμπάδας ⁴ αὐτῶν. **8**
Αἱ δὲ μωραὶ ⁸ ταῖς φρονίμοις ⁷ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ⁹ ὑμῶν,
ὅτι αἱ λαμπάδες ⁴ ἡμῶν σβέννυνται. ¹⁶ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, ⁷ **9**
λέγουσαι, Μήποτε ¹⁷ οὐκ ἀρκέσῃ ¹⁸ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ
μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας ¹⁹ καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. **10**
Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· ⁶ καὶ αἱ ἔτοιμοι ²⁰
εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, ²¹ καὶ ἐκλείσθη ²² ἡ θύρα. **11**
Ὑστερον ²³ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, ³ λέγουσαι, Κύριε,
κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ **12**
οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε ²⁴ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν **13**
ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² δέκα, ten, 10. ³ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁴ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹² νυστάζω, become drowsy, doze. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁷ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁸ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁹ πωλέω, sell. ²⁰ ἔτοιμος, ready, prepared. ²¹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²² κλείω, shut, shut up. ²³ ὕστερον, lastly, afterward. ²⁴ γρηγορέω, watch, keep watch.

Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧς μὲν ἔδωκεν πέντε 15
 τάλαντα,² ὧς δὲ δύο, ὧς δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν¹ εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 16
 εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.² Ὡσαύτως³ 17
 καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν 18
 ἀπελθὼν ὥρυξεν⁵ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου
 αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, 19
 καὶ συναίρει⁸ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα 20
 λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε
 τάλαντά² μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴ ἐπ'
 αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ 21
 ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν
 τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα² λαβὼν εἶπεν, 22
 Κύριε, δύο τάλαντά² μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα²
 ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,⁹ δοῦλε ἀγαθὲ 23
 καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹⁰ εἴσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον² 24
 εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς¹¹ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων¹²
 ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν¹³ οὐ διεσκορπίσας:¹⁴ καὶ 25
 φοβηθεὶς, ἀπελθὼν ἔκρυψα¹⁵ τὸ τάλαντόν² σου ἐν τῇ γῇ: ἴδε, ἔχεις τὸ

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁹ εὖ, well, well done. ¹⁰ καθίστημι, set, constitute. ¹¹ σκληρός, hard, rough. ¹² θερίζω, reap, gather. ¹³ ὅθεν, from where, from which. ¹⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹⁵ κρύπτω, conceal, hide.

σόν.¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ 26
 ὀκνηρὲ,² ἦδεις ὅτι θερίζω³ ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν⁴ οὐ
 διεσκόρπισα.⁵ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν⁶ μου τοῖς τραπεζίταις,⁷ 27
 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην⁸ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.⁹ Ἄρατε οὖν ἀπ' 28
 αὐτοῦ τὸ τάλαντον,¹⁰ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα¹¹ τάλαντα.¹⁰ Τῷ γὰρ 29
 ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹² δοῦλον ἐκβάλετε 30
 εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹³ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁴ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁵
 τῶν ὀδόντων.¹⁶

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
 ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
 συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁷ αὐτοὺς
 ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹⁸ ἀφορίζει¹⁷ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν
 ἐρίφων:¹⁹ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια²⁰ 33
 ἐξ εὐωνύμων.²¹ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,²² οἱ 34
 εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε²³ τὴν ἡτοιμασμένην
 ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς²⁴ κόσμου. Ἐπείνασα²⁵ γάρ, καὶ 35
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,²⁶ καὶ ἐποτίσατέ²⁷ με: ξένος²⁸ ἦμην, καὶ
 συνηγάγετέ με: γυμνός,²⁹ καὶ περιεβάλετέ³⁰ με: ἡσθένησα, καὶ 36

¹ σός, your, yours. ² ὀκνηρός, lazy, idle. ³ θερίζω, reap, gather. ⁴ ὅθεν, from where, from which. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ⁸ κομίζω, receive, bring. ⁹ τόκος, ου, ό, interest, usury. ¹⁰ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹¹ δέκα, ten, 10. ¹² ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹³ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁴ κλαυθμός, οὔ, ό, weeping, lamentation. ¹⁵ βρυγμός, οὔ, ό, biting, gnashing of teeth. ¹⁶ ὀδούς, ό, tooth. ¹⁷ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁸ ποιμὴν, ένος, ό, shepherd. ¹⁹ ἐρίφος, ου, ό, young goat, kid. ²⁰ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ²¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²² δεῦτε, come!. ²³ κληρονομέω, inherit, obtain. ²⁴ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ²⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ²⁶ διψάω, thirst, thirst for. ²⁷ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁸ ξένος, strange, stranger. ²⁹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ³⁰ περιβάλλω, put around, clothe.

ἐπεσκέψασθέ¹ με: ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε 37
ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν
πεινῶντα,² καὶ ἐθρέψαμεν;³ Ἡ διψῶντα,⁴ καὶ ἐποτίσαμεν;⁵ Πότε δέ 38
σε εἶδομεν ξένον,⁶ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,⁷ καὶ περιεβάλομεν;⁸ 39
Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενή,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ 40
ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹⁰ ἐμοὶ
ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐὼννύμων,¹¹ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ 41
κατηραμένοι,¹² εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ
καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα² γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: 42
ἐδίψησα,⁴ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ⁵ με: ξένος⁶ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: 43
γυμνός,⁷ καὶ οὐ περιεβάλετέ⁸ με: ἀσθενής,⁹ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
ἐπεσκέψασθέ¹ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, 44
πότε¹³ σὲ εἶδομεν πεινῶντα,² ἢ διψῶντα,⁴ ἢ ξένον,⁶ ἢ γυμνόν,⁷ ἢ
ἀσθενή,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε 45
ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ
ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁰ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46
ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹⁴ αἰώνιον: οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν
αἰώνιον.

¹ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τρέφω, make to grow, nourish. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ ξένος, strange, stranger. ⁷ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁸ περιβάλλω, put around, clothe. ⁹ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁰ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹¹ ἐὼννυμος, of good name, euph. for left. ¹² καταράομαι, curse. ¹³ πότε, when? at what time? ¹⁴ κόλασις, εως, ἦ, punishment, chastisement.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν **26**

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα² γίνεται, **2**

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε **3**

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ

λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,⁴ καὶ **4**

συνεβουλεύσαντο⁵ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁶ κρατήσωσιν καὶ

ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁷ ἵνα μὴ θόρυβος⁸ γένηται **5**

ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁹ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος **6**

τοῦ λεπροῦ,¹⁰ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹¹ μύρου¹² ἔχουσα **7**

βαρυτίμου,¹³ καὶ κατέχευεν¹⁴ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁵ **8**

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹⁶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ

ἀπώλεια¹⁷ αὕτη; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον¹²πραθῆναι¹⁸ πολλοῦ, **9**

καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹⁹ **10**

παρέχετε²⁰ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε **11**

γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12**

Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹² τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ

ἐνταφιάσαι²¹ με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ **13**

εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν

αὕτη εἰς μνημόσυνον²² αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ **14**

λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,²³ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί **15**

¹τελέω, finish, fulfill. ²πάσχα, τό, passover, passover feast. ³αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁵συμβουλεύω, plot, advise. ⁶δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁷ἑορτή, ἥς, ἡ, feast, festival. ⁸θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁹Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹²μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹⁴καταχέω, pour out, down. ¹⁵ἀνακίμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁷ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁸πιπράσκω, sell. ¹⁹κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²⁰παρέχω, offer, afford. ²¹ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ²²μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ²³Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ
 τριάκοντα¹ ἀργύρια,² καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν³ ἵνα αὐτόν 16
 παραδῶ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων⁴ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
 αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁵ Ὁ δὲ εἶπεν, 18
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁶ καὶ εἴπατε αὐτῷ, Ὁ
 διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγὺς ἐστίν· πρὸς σε ποιῶ τὸ
 Πάσχα⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς 19
 συνέταξεν⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁵ Ὁψίας⁸ δὲ 20
 γενομένης ἀνέκειτο⁹ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, 21
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹⁰ 22
 σφόδρα¹¹ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹² ἐγὼ εἰμι,
 κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας¹³ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ 23
 τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, 24
 καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
 ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτόν εἶπεν, 25
 Μήτι¹² ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, 26
 λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁵ καὶ ἐδίδου
 τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 27

¹ τριάκοντα, thirty, 30. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ εὐκαιρία, ας, ή, fitting time, favorable opportunity. ⁴ ἄζυμος, unleavened, paschal feast.
⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ δεῖνα, ό, certain one, so and so. ⁷ συντάσσω, arrange, direct. ⁸ ὄψιος, late. ⁹ ἀνάκειμαι, recline,
 recline (at a meal). ¹⁰ λυπέω, grieve, pain. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ ἐμβάπτω,
 dip, dip into. ¹⁴ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish. ¹⁵ κλάω, break.

Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων,

Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28

διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον¹ εἰς ἄφεσιν² ἁμαρτιῶν. Λέγω 29

δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος³ τῆς

ἀμπέλου,⁴ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁵ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁶ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε⁷ ἐν ἐμοὶ 31

ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω⁸ τὸν ποιμένα,⁹ καὶ

διασκορπισθήσεται¹⁰ τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς.¹¹ Μετὰ δὲ τὸ 32

ἐγερθῆναί με, προάξω¹² ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33

Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται⁷ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ

οὐδέποτε¹³ σκανδαλισθήσομαι.⁷ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι 34

ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν¹⁴ ἀλέκτορα¹⁵ φωνῆσαι, τρίς¹⁶ ἀπαρνήσῃ¹⁷

με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Καὶ¹⁸ δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε 35

ἀπαρνήσωμαι.¹⁷ Ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

¹ ἐκχέω, pour out, shed. ² ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁵ ὑμνέω, sing to, praise. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ πατάσσω, strike, smite. ⁹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹¹ ποιμνη, ης, ἡ, flock. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ οὐδέποτε, never. ¹⁴ πρὶν, before, formerly. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁶ τρίς, thrice, three times. ¹⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁸ καὶ, and if, even if.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹ λεγόμενον Γεθσημανῇ,² 36
καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,³ ἕως οὗ ἀπελθῶν
προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς 37
Ζεβεδαίου,⁴ ἤρξατο λυπεῖσθαι⁵ καὶ ἀδημονεῖν.⁶ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ 38
Ἰησοῦς, Περίλυπός⁷ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ
γρηγορεῖτε⁸ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 39
αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν,
παρελθέτω⁹ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς 40
καθεύδοντας,¹⁰ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε¹¹ μίαν
ὥραν γρηγορῆσαι⁸ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε⁸ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 41
εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹² Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹³ ἡ δὲ σὰρξ
ἀσθενής.¹⁴ Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ 42
μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν⁹ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ
αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς 43
πάλιν καθεύδοντας:¹⁰ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.¹⁵ 44
Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν
λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει 45
αὐτοῖς, Καθεύδετε¹⁰ τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁶ Ἴδού, ἤγγικεν ἡ
ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46

¹χωρίον, ου, τό, place, field. ²Γεθσημανῇ, ἡ, Gethsemane. ³αὐτοῦ, there, here. ⁴Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵λυπέω, grieve, pain. ⁶ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁷περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁸γρηγορέω, watch, keep watch. ⁹παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰καθεύδω, sleep. ¹¹ισχύω, be strong, able. ¹²πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹³πρόθυμος, willing, ready. ¹⁴ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁵βαρέω, burden, weigh down. ¹⁶ἀναπαύω, refresh, take rest.

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ἡγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,² ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων
καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς 48
σημεῖον, λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,³ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν. Καὶ 49
εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν⁴
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁵ ἐφ' ᾧ πάρει;⁶ Τότε 50
προσελθόντες ἐπέβαλον⁷ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
αὐτόν. Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας⁸ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν 51
τὴν μάχαιραν¹ αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹⁰ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφείλεν¹¹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν¹³ 52
σου τὴν μάχαιραν¹ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς: πάντες γὰρ οἱ λαβόντες
μάχαιραν¹ ἐν μαχαίρᾳ¹ ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι 53
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα
λεγεῶνας¹⁴ ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ 54
γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ 55
ληστὴν¹⁵ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν¹⁶ με; Καθ'
ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμεν¹⁷ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί 56
τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹⁸

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁵ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁶ πάρειμι, be present, have arrived. ⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁰ πατάσσω, strike, smite. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁴ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁵ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁷ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁸ φεύγω, flee, escape.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹ πρὸς Καϊάφαν² τὸν ἀρχιερέα, 57
 ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
 ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,³ ἕως τῆς αὐλῆς⁴ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ
 εἰσελθὼν ἔσω⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ 59
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον⁷ ὅλον ἐζήτουν
 ψευδομαρτυρίαν⁸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν⁹ αὐτόν, καὶ 60
 οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁰ προσελθόντων, οὐχ εὔρον.
 Ὑστερον¹¹ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁰ εἶπον, Οὗτος ἔφη, 61
 Δύναμαι καταλῦσαι¹² τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.¹⁴ 63
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹⁵ σε κατὰ τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει 64
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον
 ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹⁶ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹⁷ τὰ 65
 ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν
 μαρτύρων; Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹⁸ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν 66
 δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος¹⁹ θανάτου ἐστίν. Τότε 67
 ἐνέπτυσαν²⁰ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν²¹ αὐτόν· οἱ δὲ

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁹ θανατώ, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδόμαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ¹⁶ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁷ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ²⁰ ἐμπτύω, spit upon. ²¹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly.

ἐρράπισαν,¹ λέγοντες, Προφήτευσον² ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστὶν ὁ 68
παίσας³ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ:⁴ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
παιδίσκη,⁵ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.⁶ Ὁ δὲ 70
ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,⁷ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.⁸ Καὶ πάλιν 72
ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁰ καὶ σὺ ἐξ
αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά¹¹ σου δῆλόν¹² σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο 74
καταθεματίζειν¹³ καὶ ὀμνύειν¹⁴ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ
εὐθέως ἀλέκτωρ¹⁵ ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹⁶ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος 75
τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁷ ἀλέκτορα¹⁵ φωνῆσαι, τρίς¹⁸
ἀπαρνήσῃ¹⁹ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς.²⁰

Πρωῖας²¹ δὲ γενομένης, συμβούλιον²² ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι²³ αὐτόν: καὶ 2
δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον²⁴ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ²⁵
Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.²⁶

¹ ῥαπίζω, slap, strike. ² προφητεύω, prophesy, foretell. ³ παίω, strike, hit. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁶ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁷ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ λαλιά, ᾤς, ἡ, speech, way of talking. ¹² δῆλος, clear, evident. ¹³ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁶ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹⁷ πρὶν, before, formerly. ¹⁸ τρίς, thrice, three times. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁰ πικρῶς, bitterly. ²¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ²² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²³ θανατῶ, put to death, subdue. ²⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁵ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ²⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹ μεταμεληθεὶς² 3
 ἀπέστρεψεν³ τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια⁵ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.⁶ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας⁷ τὰ ἀργύρια⁵ ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν:⁸ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο.⁹ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια⁵ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁰ ἐπεὶ¹¹
 τιμὴ αἵματός ἐστιν. Συμβούλιον¹² δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν 7
 τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ εἰς ταφὴν¹⁴ τοῖς ξένοις.¹⁵ Διὸ ἐκλήθη ὁ 8
 ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ 9
 ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου¹⁶ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ
 τριάκοντα⁴ ἀργύρια,⁵ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹⁷ ὃν ἐτιμήσαντο¹⁷
 ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ: καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ 10
 καθὰ¹⁸ συνέταξεν¹⁹ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος:²⁰ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,²⁰ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι²¹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν 12
 ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει 13
 αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα²² σου καταμαρτυροῦσιν;²³ Καὶ 14
 οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα

¹ κατακρίνω, condemn. ² μεταμέλωμαι, regret, repent. ³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἁθῶς, innocent, guiltless. ⁷ ρίπτω, throw, cast. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁰ Κορβᾶν, gift to God, corban. ¹¹ ἐπεὶ, when, since. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ κεραμεύς, ἕως, ὁ, potter. ¹⁴ ταφή, ἧς, ἡ, burial, burial place. ¹⁵ ξένος, strange, stranger. ¹⁶ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁷ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁸ καθὰ, just as, as. ¹⁹ συντάσσω, arrange, direct. ²⁰ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²¹ κατηγορέω, accuse, charge. ²² πόσος, how many? how great? ²³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against.

λίαν.¹ Κατὰ δὲ ἑορτὴν² εἰώθει³ ὁ ἡγεμὼν⁴ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ 15
 δέσμιον,⁵ ὃν ᾗθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον⁶ ἐπίσημον,⁷ λεγόμενον 16
 Βαραββᾶν.⁷ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα 17
 θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,⁷ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;
 Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁸ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ 18
 ἐπὶ τοῦ βήματος,⁹ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ'
 ὄναρ¹⁰ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς 20
 ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁷ τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. 21
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν⁴ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο
 ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁷ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί 22
 οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες,
 Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν⁴ ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 23
 περισσῶς¹¹ ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι 24
 οὐδὲν ὠφελεῖ,¹² ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος¹³ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ,
 ἀπενίψατο¹⁴ τὰς χεῖρας ἀπέναντι¹⁵ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός¹⁶ εἰμι
 ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς 25
 πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. 26
 Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁷ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας
 παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

¹λίαν, greatly, very. ²ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁴ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁵δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁶ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁷Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁹βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁰ὄναρ, τό, dream. ¹¹περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹²ὠφελέω, profit, help. ¹³θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁴ἀπονίπτω, wash dirt off. ¹⁵ἀπέναντι, over against, before. ¹⁶ἄθῳος, innocent, guiltless. ¹⁷φραγελλώω, flog, scourge.

Τότε οἱ στρατιῶται¹ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
 πραιτώριον,³ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν·⁴ καὶ 28
 ἐκδύσαντες⁵ αὐτόν, περιέθηκαν⁶ αὐτῷ χλαμύδα⁷ κοκκίνην.⁸ Καὶ 29
 πλέξαντες⁹ στέφανον¹⁰ ἐξ ἄκανθῶν,¹¹ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
 αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹² ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες¹³
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες¹⁵ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹² καὶ 30
 ἔτυπτον¹⁶ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹⁴ αὐτῷ, 31
 ἐξέδυσαν⁵ αὐτὸν τὴν χλαμύδα,⁷ καὶ ἐνέδυσαν¹⁷ αὐτὸν τὰ ἱμάτια
 αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον¹⁸ αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹⁹ ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον 32
 ἠγγάρευσαν²⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²¹ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
 λεγόμενον Γολγοθᾶ,²² ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου²³ Τόπος, ἔδωκαν 34
 αὐτῷ πιεῖν ὄξος²⁴ μετὰ χολῆς²⁵ μεμιγμένον·²⁶ καὶ γευσάμενος²⁷ οὐκ
 ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο²⁸ τὰ ἱμάτια 35
 αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.²⁹ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ 36
 ἐπέθηκαν ἐπάνω³⁰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν³¹ αὐτοῦ
 γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38
 σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί,³² εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ περιτίθωμι, place around, put around. ⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁸ κόκκινος, scarlet, crimson. ⁹ πλέκω, plait, weave. ¹⁰ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹³ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁴ ἐμπαιζω, mock. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²¹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ²² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²³ κρανίον, ου, τό, skull. ²⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ²⁵ χολή, ης, ἡ, a bitter herb, gall. ²⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ²⁷ γεύομαι, taste, experience. ²⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ³⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ³¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand.

εὐωνύμων.¹ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι² ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες 39
 τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων⁴ τὸν ναὸν καὶ ἐν 40
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 κατὰβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁵ Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες 41
 μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, 42
 Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ
 ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,⁵ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. 43
 Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω⁷ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν
 γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ⁸ οἱ συσταυρωθέντες⁹ 44
 αὐτῷ ὠνείδιζον¹⁰ αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς¹¹ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας 45
 ἐνάτης.¹² Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην¹² ὥραν ἀνεβόησεν¹³ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 46
 μεγάλῃ, λέγων, Ἡλί,¹⁴ Ἡλί,¹⁴ λιμὰ¹⁵ σαβαχθανί;¹⁶ Τοῦτ' ἐστίν, Θεέ
 μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹⁷ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων 47
 ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹⁸ εἰς 48
 ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹⁹ πλήσας²⁰ τε ὄξους,²¹ καὶ περιθεὶς²²
 καλάμῳ,²³ ἐπότιζεν²⁴ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ 49
 ἔρχεται Ἡλίας σῶσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ 50
 μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ καταπέτασμα²⁵ τοῦ ναοῦ 51

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ κινέω, move, stir. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ ῥύομαι, rescue, save. ⁸ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁹ συσταυρώω, crucify together with. ¹⁰ ὠνείδίζω, reproach, revile. ¹¹ ἑκτος, sixth. ¹² ἑνατος, ninth. ¹³ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁴ ἡλί, Eli, my God. ¹⁵ λιμὰ, why. ¹⁶ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁷ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁸ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁹ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ πλήθω, fill. ²¹ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²² περιτίθηναι, place around, put around. ²³ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ²⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil.

ἐσχίσθη¹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν² ἕως κάτω³· καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη⁴· καὶ αἱ
πέτραι⁵ ἐσχίσθησαν¹· καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέωχθησαν· καὶ πολλὰ 52
σώματα τῶν κεκοιμημένων⁶ ἁγίων ἠγέρθη· καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν 53
μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν⁷ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
ἐνεφανίσθησαν⁸ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος⁹ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹⁰ καὶ τὰ γενόμενα,
ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹¹ λέγοντες, Ἀληθῶς¹² θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. 55
Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹³ θεωροῦσαι, αἵτινες
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν 56
αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ,¹⁴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ¹⁵
μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.¹⁶

Ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος¹⁸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁹ 57
τοῦνομα²⁰ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν²¹ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος 58
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
Πιλάτος ἐκέλευσεν²² ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ 59
Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν²³ αὐτὸ σινδόνι²⁴ καθαρᾷ,²⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ 60
καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν²⁶ ἐν τῇ πέτρᾳ⁵ καὶ
προσκυλίσας²⁷ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ 61
ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ,¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι

¹ σχίζω, split, separate. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ κάτω, down, below. ⁴ σειώ, shake. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁷ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ⁸ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² ἀληθῶς, truly, really. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁰ τοῦνομα, by name. ²¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ²² κελεύω, order, command. ²³ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ²⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁵ καθαρός, clean, pure. ²⁶ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ²⁸ ἀπέναντι, over against, before.

τοῦ τάφου.¹

Τῇ δὲ ἐπαύριον,² ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,³ συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν⁴ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁵ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον⁶ οὖν ἀσφαλισθῆναι⁷ τὸν τάφον¹ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας: μήποτε⁸ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν⁹ αὐτόν,
 καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, Ὡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη¹⁰ χείρων¹¹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδίαν:¹² ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁷ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφαλίσαντο⁷ τὸν τάφον,¹ σφραγίσαντες¹³ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.¹²

Ὅψέ¹⁴ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹⁵ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
 Μαρία ἡ Μαгдаληνή,¹⁶ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.¹ 2
 Καὶ ἰδού, σεισμὸς¹⁷ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ
 οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁸ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ
 ἐκάθητο ἐπάνω¹⁹ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα²⁰ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,²¹ καὶ τὸ 3
 ἔνδυμα²² αὐτοῦ λευκὸν²³ ὥσει χιόν.²⁴ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ 4
 ἐσείσθησαν²⁵ οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει²⁶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ 5

¹ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ³ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁴ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁵ πλάνος, deceiver, misleading. ⁶ κελεύω, order, command. ⁷ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁸ μήποτε, never, lest perchance. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ πλάνη, ἡς, ἡ, wandering, error. ¹¹ χείρων, worse. ¹² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹³ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁴ ὄψέ, long after, late. ¹⁵ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁶ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁷ σεισμὸς, οὗ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ²¹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ²² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²³ λευκός, white, bright. ²⁴ χιόν, ὄνος, ἡ, snow. ²⁵ σείω, shake. ²⁶ ὥσει, like, about.

ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς: οἶδα γὰρ ὅτι
 Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, 6
 καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο² ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ 7
 πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν
 νεκρῶν: καὶ ἰδού, προάγει⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν
 ὄψεσθε: ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ³ ἀπὸ τοῦ μνημείου 8
 μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον⁵ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, 9
 Ἰησοῦς ἀπῆντησεν⁶ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι
 ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει 10
 αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: Μὴ φοβεῖσθε: ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς
 μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού, τινὲς τῆς κουστωδίας⁷ ἐλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁸ τε λαβόντες,
 ἀργύρια⁹ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,¹⁰ λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ 13
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹¹ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
 Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹³ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, 14
 καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους¹⁴ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁹ 15
 ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹⁵ ὁ λόγος οὗτος παρὰ

¹ δεῦτε, come!. ² κείμει, lie, be laid. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹¹ κλέπτω, steal. ¹² κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁴ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety. ¹⁵ διαφημίζω, spread abroad, report.

Ἰουδαίοις μέχρι¹ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα² μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ³ 16

ἐτάξατο⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ 17

δὲ ἐδίστασαν.⁵ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, 18

Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19

μαθητεύσατέ⁶ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: διδάσκοντες 20

αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁷ ὑμῖν: καὶ ἰδού, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν

εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας⁸ τοῦ αἵωνος. Ἀμήν.

¹ μέχρι, until, as far as (gen). ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ οὗ, where, when. ⁴ τάσσω, arrange, appoint. ⁵ διστάζω, doubt, waver. ⁶ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ συντέλεια, ας, ή, completion, end.